

02 Verden:
Økende velstand,
voksende gap

04 Norsk FN-ansatt:
Ble spurt om sex
under jobbmøter

32 Portrett:
Norges nye
utviklingsminister

Flyktningbarn skal
spille seg lese-flinke
Side24

BISTANDSAKTUELT

NR 1 – FEBRUAR 2018 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

De fant henne i jungelen

«Leave no one behind», lyder det nye internasjonale slagordet i kampen mot fattigdom og nød. Vi var med indiske helsearbeidere på oppdrag i jungelen. I en liten landsby langt der ute fant de «det siste barnet». **Side 18**

B-POSTABONNEMENT

tema:
Leave no
one behind
6 sider

Foto: Nina Bull Jørgensen

Aktuelt

■ SVINDEL Gigant-underslag

En tidligere økonomisjef i organisasjonen *Centre for Humanitarian Dialogue* er dømt for å ha underslått 30 millioner kroner. Norge har støttet organisasjonen gjennom en årrekke, og har fått tilbakebetalt 7 millioner kroner.

I skyggen av Davos

Leder

Mye positivt har skjedd innenfor global utvikling og fattigdomsbekjempelse de siste tiårene. Økende levealder, bedre helsetilbud og økende utdanningsnivåer er bare noen av stikkordene for dette. Likevel er det bare å fastslå: Vi er kun kommet et stykke på vei. Fattigdom og ulikhet er fortsatt den alvorligste moralske utfordring verden står overfor.

Da verdens toppledere møttes i Davos nylig var det mot et bakteppe av økonomisk framgang og optimisme. De økonomiske stormaktene i verden rapporterer om stabil økonomisk vekst. De største teknologi-selskapene går så det suser. Aksjemarkedene har hatt en lang periode med jevn oppgang. Dollarmilliardærenes klubb vokser for hver uke som går.

Utviklingsorganisasjonen Oxfam la samtidig med Davos-møtet fram en rapport som enda en gang pekte på en annen side av virkeligheten: Verdens velstand øker, men ulikhetene er enorme. En omfordeling av rikdom fra de aller rikeste til de fattigste kunne gitt betydelige levekårsforbedringer for store befolkningsgrupper.

42 mennesker i verden eier like store verdier som de 3,8 milliarder menneskene som utgjør den fattigste halvdel av befolkningen, ifølge rapporten.

Det er grunn til å glede seg over markedsøkonomiens bidrag til teknologiske framskritt og økonomisk vekst, men det bør være umulig å gjøre det uten samtidig å reflektere over dens utilstrekkelighet i å løse de aller største globale utfordringene. Løsningen ligger trolig mer i retning av reguleringer og tiltak på overnasjonalt nivå enn i å øke privatpersoners veldedighet og statlige bistandsstrømmer.

Transnasjonale selskapers internprising og bruk av skatteparadiser er et sentralt tema om fattige land skal kunne skaffe seg økte inntekter for å redusere fattigdom og bedre levekår.

I fravær av en verdensregjering er det opp til FN-organisasjoner og ulike internasjonale samarbeidsorganisasjoner – der enkeltland må være pådrivere – å prøve å bidra til en fornuftig beskatning av store selskapers virksomhet i fattige regioner. Det har så langt gitt utilstrekkelige resultater, men det er ingen grunn til å gi opp.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Verdens velstand vokser. Det gjør også ulikhetene.

De fattigste har mer å rutte med enn før, men sakker etter de superrike. Det er et stort problem, mener forskerne bak en ny rapport om globale ulikheter. **Av Martin Skjæraasen**

—Vi burde glede oss over at de dårligst stilte får det bedre, men samtidig bekymrer oss for det økte gapet mellom fattig og rik. Forskjellen mellom fattige og rike vil bare fortsette å vokse om vi ikke gjør noe for å fordele velstandsøkningen, sier Emmanuel Saez, professor i økonomi ved Universitetet i Berkeley til Bistandsaktuelt.

Sammen med den franske stjerneøkonomen Thomas Piketty og en rekke andre forskere, har Saez kartlagt utviklingen i global ulikhet fra 1980 frem til i dag. Funnene, som er presentert i den ferske *World Inequality Report 2018*, viser at verdens samlede rikdom har vokst betraktelig de siste 35 årene. Hovedårsaken er Kina og Indias økonomiske opptur.

Alarmerende skjevt

Men veksten er svært skjevt fordelt. Siden 1980 har verdens én prosent rikeste opplevd dobbelt så stor velstandsøkning som de 50 prosent fattigste. De sistnevnte utgjør i dag rundt 3,8 milliarder mennesker. Om denne utviklingen fortsetter, vil den rikeste prosenten besitte 24 prosent av verdens rikdom i 2050, mens den fattigste halvparten vil eie under 9 prosent.

– Det mest bekymringsverdige med utviklingen er skjevheten i de rikes favør. Dette er en alarmerende trend, som ikke er bærekraftig. Lys-

punktet er at den økonomiske veksten i land som Kina, India og Bangladesh er så stor at de fattigste likevel får glede av den, forklarer Saez.

I Kina har ulikheten vokst kraftig siden 1980-tallet, samtidig som inntektene har mangedoblet seg i alle samfunnslag. Forskjellene er blitt mye større i India. Her er ulikheten nå på nivå med Brasil og Afrika sør for Sahara, hvor de 10 prosent rikeste får 55 prosent av inntektene. Midtøsten er fortsatt regionen med størst ulikhet. Her tilfaller 60 prosent av inntektene de mest formuende.

For mennesker som befinner seg i gruppen mellom den fattigste halvdel og den rikeste prosenten – hovedsakelig middelklassen i Europa og Nord-Amerika – har velstandsøkningen enten vært moderat eller flat, viser rapporten.

Dette kan være en kilde til uro, påpeker Saez.

– Det største problemet med voksende inntektsforskjeller er tapte muligheter for og misnøye blant de fattigste. På nasjonalt nivå kan dette skape politisk uro og forstyrre den økonomiske utviklingen, noe vi har sett i Latin-Amerika de siste 60 årene. Populistiske politikere er gode til å skyldte på innvandrere eller andre land når noe oppleves som urettferdig, og det øker faren for konflikt, mener professoren.

Milliardærboom

Noen uker etter at *World Inequality*

■ JEMEN

23

milliarder dollar er summen FN ber om til nødhjelpsarbeid i Jemen i 2018.

■ LIKESTILLING

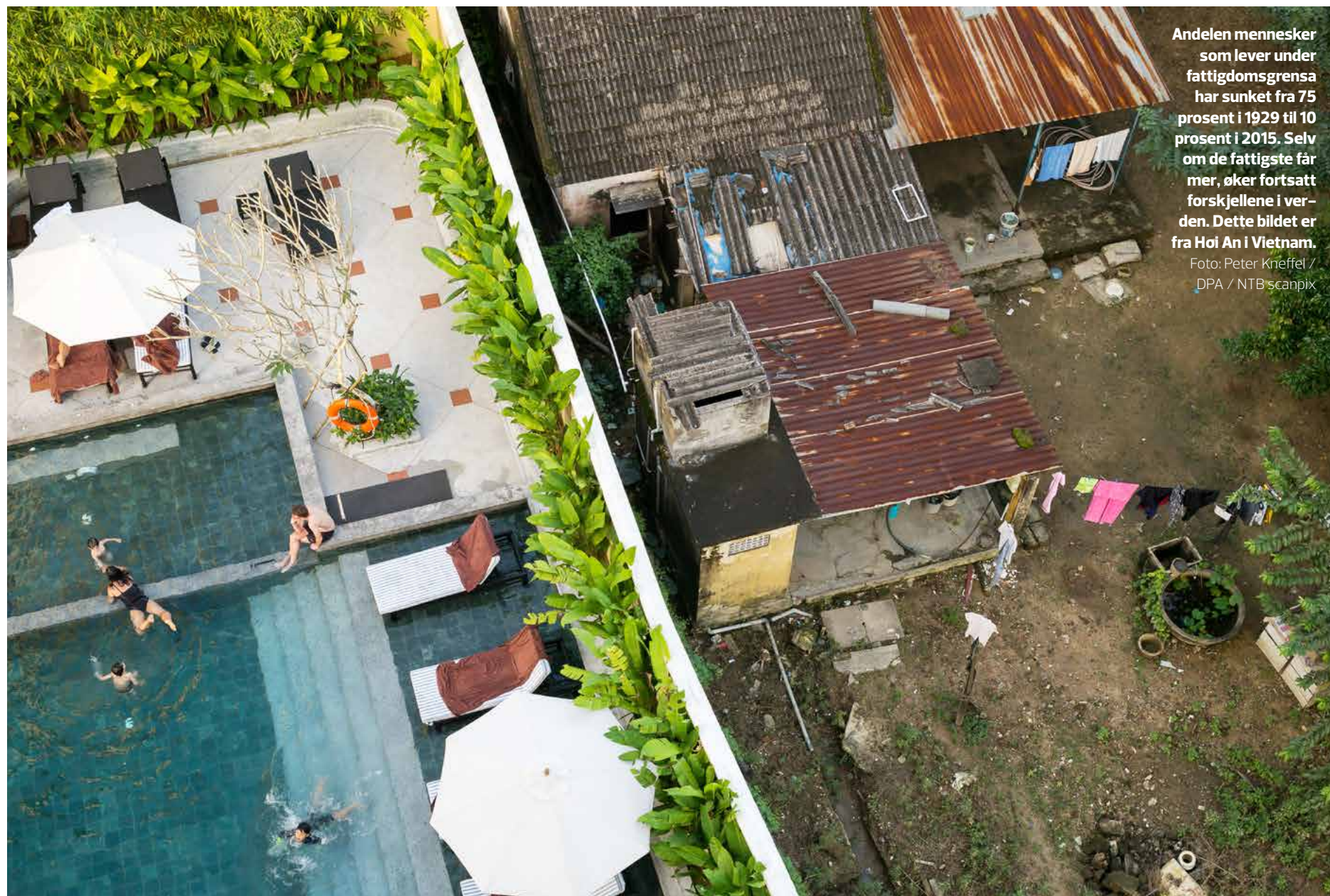
Likt i FN

Det er nå er full likestilling i FNs øverste ledergruppe. 23 av 44 stillinger er besatt av kvinner.

Vi bliver nødt til at have styr på EU's ydre grænser, men vi er simpelthen også nødt til at få løftet niveauet i Afrika.»

Mette Frederiksen, leder av Sosialdemokratene i Danmark, vil gi mer bistand for å hindre migrasjon.

Andelen mennesker som lever under fattigdomsgrensa har sunket fra 75 prosent i 1929 til 10 prosent i 2015. Selv om de fattigste får mer, øker fortsatt forskjellene i verden. Dette bildet er fra Hoi An i Vietnam.

Foto: Peter Kneffel / DPA / NTB scanpix

Report ble lansert for første gang, utkom Oxfams årlige rapport, som også omhandler forskjeller mellom verdens fattige og rike. Den britiske bistandsorganisasjonen har funnet at den rikeste (og mannstunge) prosenten, fikk 5700 milliarder kroner mer å rutte med i 2017. Det var 82 prosent av den globale veksten, ifølge Oxfam. Antallet dollarmilliardærer steg til 2043. Flere har det aldri vært.

Det er slett ikke alle som har bygget opp formuen med hardt og ærlig arbeid, ifølge Oxfam. Mange har arvet formuen eller tjent seg rike på monopolvirksomhet og fordeler de har fått via familie og venner.

I rapporten anslår forskerne at verdens 500 rikeste personer vil overføre rundt 18 600 milliarder kroner som arv de neste 20 årene. Det er mer enn bruttonasjonalproduktet til India, et land med 1,3 milliarder innbyggere.

– Milliardærboomen er ikke et tegn på en blomstrende økonomi, men et feilslått økonomisk system. De som syr klærne våre, setter sammen mobiltelefonene og dyrker maten vår blir utnyttet for å sikre strømmen av billige varer og øke profitten til selskaper og investorer, uttalte Oxfam-sjef Winnie Byanyima i en pressemelding

da rapporten ble lansert.

Hun mener at bedre lønn til arbeidere i utviklingsland er svært viktig om man skal redusere globale ulikheter. Organisasjonen ber også myndighetene i verdens land om å lage lover og opprette institusjoner som begrenser aksjonærers utbytte, forhindrer skatteunndragelser og bidrar til å kutte lønnsgapet mellom fattig og rik, kvinner og menn.

Kritiserer rapporten

Begge rapportene om ulikhet har fått kritikk for både metodikk, ideologi og en faktabruk som støtter utgiverens budskap. I fjor meldte eksempelvis Oxfam at åtte personer eide like mye som den fattigste halvdel av jordas befolkning til sammen. En liten fotnote i årets rapport korrigerer

Det mest bekymringsverdige er den økende skjevheten i de rikes favør. Dette er alarmerende og ikke bærekraftig.»

Emmanuel Saez, professor i økonomi

Emmanuel Saez, økonomiprofessor ved Universitetet i Berkeley.

Foto: John D. & Catherine T. MacArthur Foundation.

tallet til 61 personer.

Journalisten Felix Salomon bet seg også merke i en annen oppjustering, som Oxfam så vidt nevner i et tilleggsdokument til årets rapport. Etter å ha revidert tall på landnivå, oppjusterte nemlig Credit Suisse, som forsyner Oxfam med statistikk, anslaget for verdens totale rikdom med 8000 milliarder dollar.

Omtrent 1100 milliarder av disse pengene er i den fattigste halvdelens eie. Det innebærer at disse 3,7 milliarder menneskene i snitt eier 427 dollar, ikke 110 dollar, slik Oxfam meldte i fjor.

– La oss stoppe opp et sekund og feire det faktum at den fattigste halvparten på langt nær er så fattige som vi har trodd. Deretter må vi fortsette kampen mot ulikhet, som er en av de definerende kampene i vår tid, skriver Salomon på nettstedet Cause and Effect.

Fattigdom vs. ulikhet

Direktør Mark Littlewood i den liberale, britiske tanksmia Institute of Economic Affairs mener at Oxfam virker «besatt av de rike istedenfor å konsentrere seg om de fattige». At organisasjonen gir ut rapporten i for-

kant av Verdens økonomiske forum i Davos, hvor verdens rikeste og mektigste møtes, gjør ikke saken bedre.

– Å demonisere kapitalismen er kanskje moteriktig i det rike Vesten, men man overser de millionene som er løftet ut av fattigdom takket være det frie marked, sier Littlewood.

Free Market Foundation mener at løsningen på fattigdomsproblemene ikke er hard beskatning av de rikeste – som både Oxfam og forskerne bak World Inequality Report foreslår – men jobbskaping, investeringer og næringsvennlige rammevilkår.

Det er fattigdom som er problemet, mener den sørafrikanske tanksmia, ikke ulikhet. Om folk løftes ut av fattigdom, spiller det ingen rolle om noen har mer.

Det er ikke Emmanuel Saez enig i. For å unngå politisk uro og legge grunnlaget for bærekraftig utvikling, må man innføre progressiv skatt, investere i helse, utdanning og infrastruktur, mener han.

– På den måten kan vi sørge for at inntektsøkningen blir rettferdig fordelt, slik den ble i den store vekstperioden mellom 1940 og 1980 i dagens avanserte økonomier, sier professoren. ■

4 Aktuelt

FN-leder under jobbmøte:

– Du er så pen, skal vi dra hjem til meg...?

Seksuell trakassering og kjønnsdiskriminering er utbredt. Det forteller flere norske kvinner som har jobbet i FN-systemet. Flere har sluttet i jobben på grunn av «ukulturen». **Av Tor Aksel Bolle**

– **J**eg var nesten sjokkskadet til å begynne med, og helt uforberedt. Det var som å være midt en storm, sier en norsk 29-årig kvinne som jobber for FN i et afrikansk land.

Den unge kvinnen, som vi møter under et hjemmeopphold i Norge, forteller at hun i starten ble bombardert av slibrige kommentarer og invitasjoner til sex.

– Jeg ble oppringt og fikk tekstmeldinger hele tiden. Jeg tenkte: «dette klarer jeg ikke, jeg må dra hjem». Men nå har jeg – på en rar måte – blitt vant til det, sier den norske kvinnen.

I rundt ett år har hun jobbet som sivilt ansatt tilknyttet en fredsbevarende operasjon i et konfliktland.

– Jeg var redd

Dette er eksempler hun gir fra sin arbeidshverdag:

- kommentarer på utseende og invitasjoner til sex er helt vanlig.
- midt under arbeidsmøter har det flere ganger skjedd at en nær samarbeidspartner har foreslått å dra hjem til han for å ha sex.
- berusede kollegaer har flere ganger kommet hjem til henne og forsøkt å presse seg inn på rommet hennes.

– Å få besøk av fulle kolleger midt på natten har skjedd 2-3 ganger i løpet av det året jeg har vært der. Det er vel de eneste situasjonene hvor jeg har vært direkte redd, sier hun.

Sjefen er en del av problemet

– Dette virker som en veldig vanskelig arbeidssituasjon. Har du forsøkt å melde fra?

– Utfordringen i mitt tilfelle er at jeg ikke har tillit til de personene som jeg eventuelt skal si fra til. Han det ville vært mest naturlig å melde fra til, har selv ofte kommentert utseendet mitt og kommet med andre kommentarer.

– Jeg vurderer det som vanskelig å få til endringer i en så stor organisasjon som FN. Og i mellomtiden er

det i så fall jeg som må møte disse menneskene, som jeg da skulle ha rapportert om, i hverdagen, sier hun.

Den 29-årige norske FN-ansatte understreker at jobben er interessant og at hun faktisk opplever at hun blir respektert rent faglig. Hun forteller at hun, tross utfordringene, satser på å fullføre to-årskontrakten.

– Jeg ønsker jo ikke å fremstå som et «dramatisk kvinnemenneske». Uansett så kommer jeg neppe til å forlenge kontrakten, og denne ukulturen er en av grunnene til det. Det er ikke sunt å være her for lenge, sier hun.

«Ukultur»

Bistandsaktuelt har snakket med en rekke norske kvinner som har jobbet for FN, som har hatt lignende opplevelser av sex-trakassering og generell kjønnsdiskriminering. De har jobbet for ulike organisasjoner og med ulike type jobber.

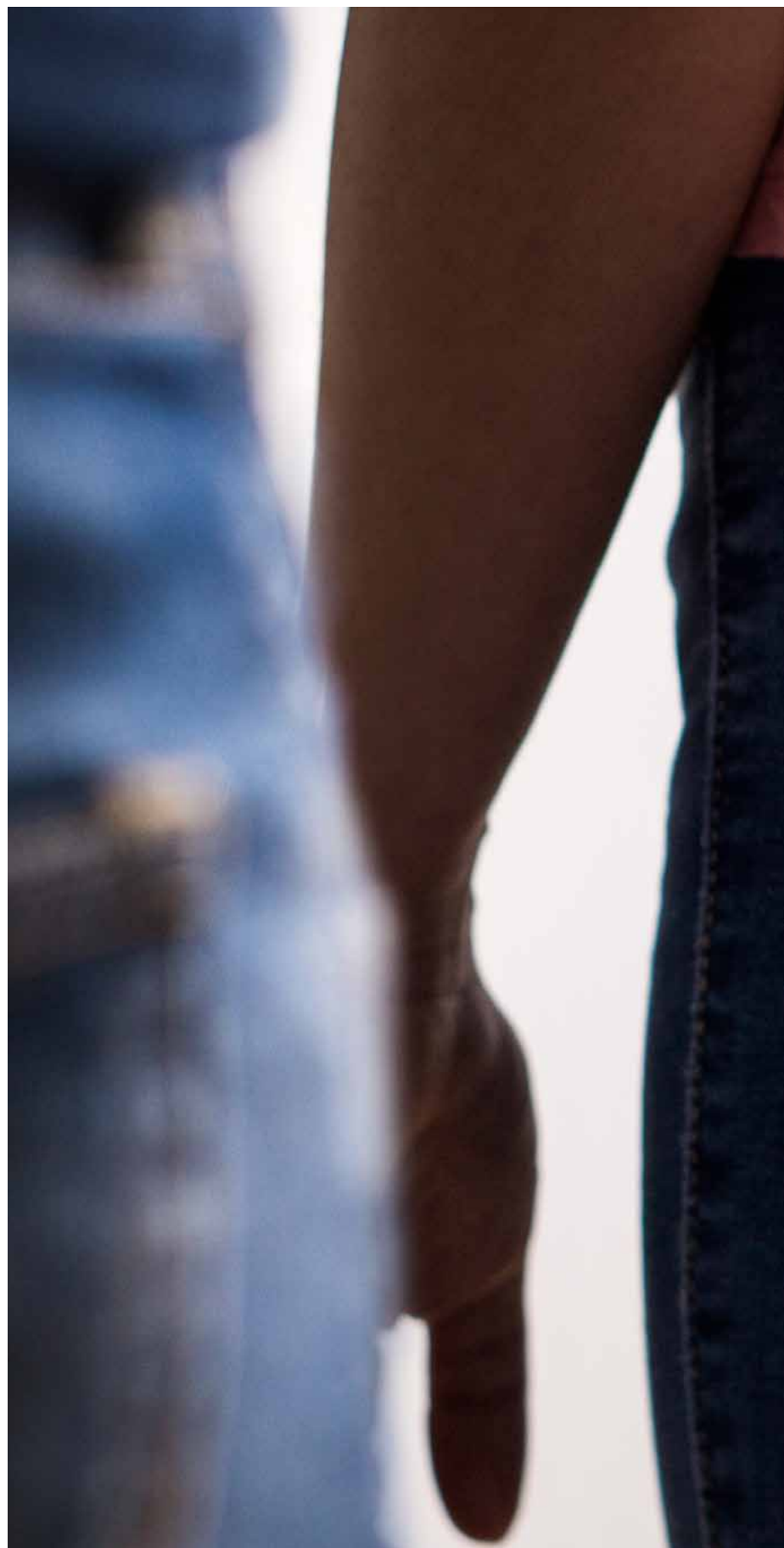
En kvinne i 40-årene med lang erfaring fra bistand, både i Norge og internasjonalt, forteller om hvordan hun som utsendt juniorekspert fra Norge fikk jobb på hovedkvarteret til en FN-organisasjon. Hun var totalt uforberedt på at organisasjonen hun begynte å jobbe i var gjennomsyret av mannssjåvinisme og kjønnsdiskriminering.

På den første konferansen hun var med på i Afrika opplevde hun at sjefen forsøkte å presse seg inn på hotellrommet hennes. Da hadde han først, i heisen, befølt henne og prøvd å kysse henne.

Valgte å slutte

Kvinnen, som valgte å slutte i organisasjonen etter fullført kontrakt, mener dette problemet dreier seg om en ukultur som ikke slås ned på og derfor bare fortsetter.

– Dette handler jo ikke bare om én mann, men om en organisasjonskultur hvor denne type oppførsel tillates. Mannen som gjorde dette mot meg er jeg sikker på har gjort dette

mot veldig mange kvinner. «Alle» viste om han og kjente til hvordan han oppførte seg mot kvinner, men ingen gjorde noe for å stoppe det. Han har en høy stilling i en internasjonal organisasjon i dag. Andre kvinner jeg kjenner, som har jobbet for andre FN-organisasjoner, har fortalt meg at de har opplevd lignende ting.

Avisa The Guardian publiserte nylig en større sak om seksuell trakassering i FN. I artikkelen forteller kvinnelige FN-ansatte om en kultur som beskytter overgripere og at FN mangler gode systemer for å ta vare på og beskytte de som blir utsatt for overgrep. FN-medarbeideren Peter Gallo, som fram til 2015 jobbet for FN's interne etterforskningskontor, forteller at bevis og fakta ofte ble bevisst ignorert i slike saker.

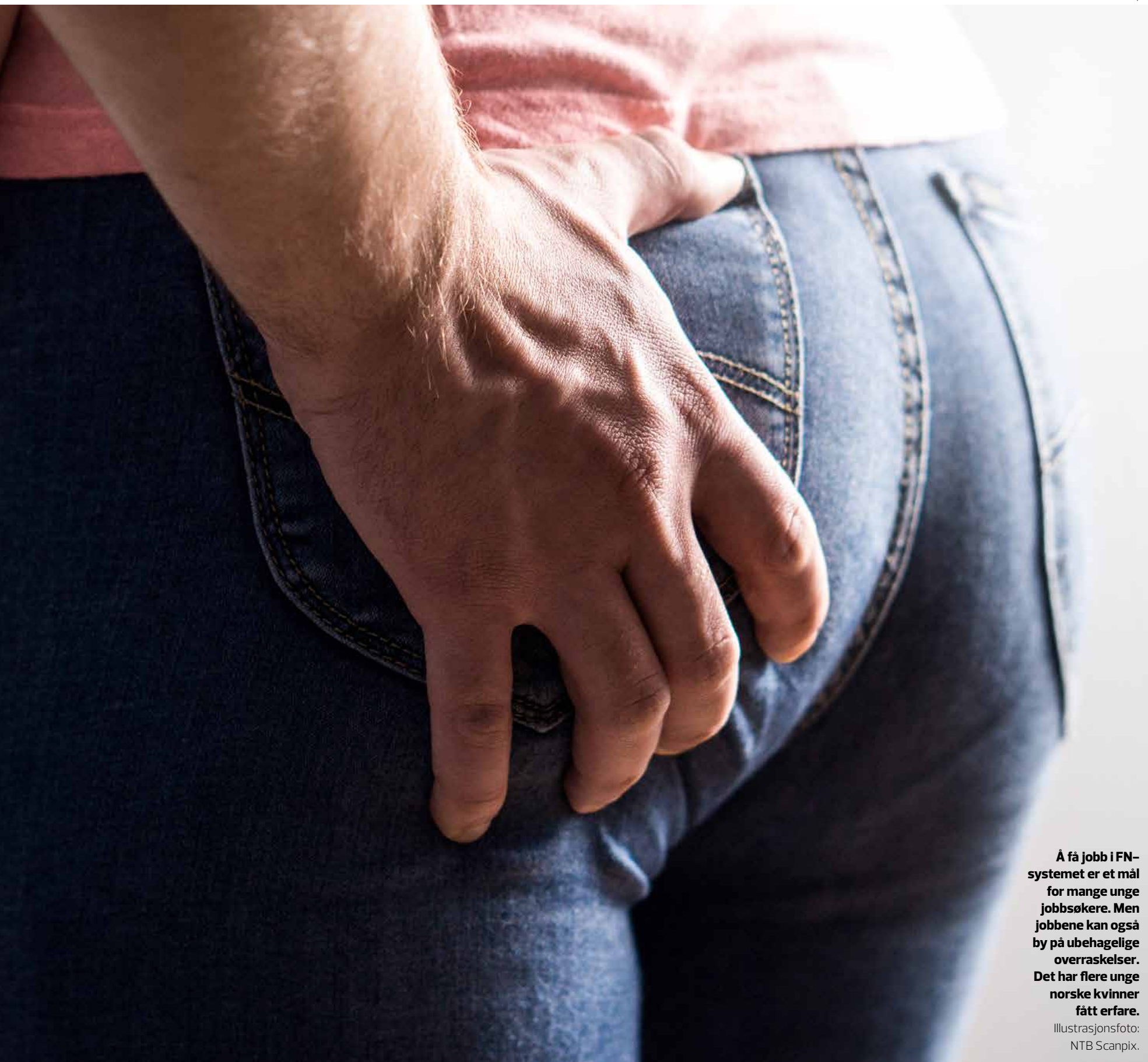
– Da jeg var etterforsker fikk jeg beskjed om at jeg aldri skulle stille spørsmål basert på min egen nysgjerrighet. Den eneste regelen som gjaldt var: still aldri organisasjonen i et dårlig offentlig lys, sier Gallo.

FN-ledere sparket

Påstander om omfattende sex-trakassering i FN er ikke nytt. Både på 80- og 90-tallet var saker om dette i media. I 1992 skrev New York Times en større nyhetssak om en kvinnelig FN-ansatt som anklaget sin sjef for sex-trakassering. Avisen mente saken viste at det var «en utbredt aksept for seksuell trakassering og kjønnsdiskriminering i FN».

Men det kan nå nå se ut til at FN's nye generalsekretær Antonio Guterres tar problemene på alvor. I fjor høst ble Kate Gilmore som jobber for FN's høykommissær for menneskerettigheter og Lindsay Coates, som leder paraplyorganisasjonen InterAction, utpekt av FN til å lede en arbeidsgruppe som vil endre måten FN-organer og frivillige organisasjoner håndterer seksuell trakassering og overgrep mot sine ansatte.

I november sendte Guterres ut et brev som var signert av ham selv og 14 andre ledere i organisasjonen. I brevet heter det blant at trakassering

Å få jobb i FN-systemet er et mål for mange unge jobbsøkere. Men jobbene kan også by på ubehagelige overraskelser. Det har flere unge norske kvinner fått erfare.

Illustrasjonsfoto: NTB Scanpix.

omfatter en rekke ulike handlinger og at dette inkluderer upassende og nedlatende kommentarer. Samtidig er det en erkjennelse av at slik opptreden eksisterer og er et problem for verdensorganisasjonen. For mange ansatte i FN er dette «en del av hverdagen», heter det.

– Handler om makt og privileger

– Det er den generelle kulturen i FN som er hovedproblemet, den subtile kjønnsdiskrimineringen man opplever hver dag, sier en norsk kvinne i 30-årene. Hun har jobbet for FN i seks år, blant annet i Asia, Afrika og ved hovedkontoret i New York.

Hun opplevde selv å bli seksuelt trakassert av en FN-ansatt lege mens hun jobber for FN i et afrikansk land. Da hun rapporterte dette, anklaget legen henne for rasisme og det hele ble en «personalsak».

– Jeg ble advart mot å levere en formell klage, og at det ville bli hengende ved meg. Jeg har ikke tro på

systemet. Det finnes rutiner for trakassering og så videre, men det er hele kulturen som er problemet, sier hun.

Hun mener måten FN er organisert på bidrar til at denne typen problemer et utbredt.

– FN er ekstremt hierarkisk. Du er helt prisgitt sjefen din. Det er mange dyktige og dedikerte folk i FN, men det er også massevis av folk som kun er opptatt av å holde på sine privilegier og dekke over sin inkompetanse. Og seksuell trakassering er en måte å utøve makt på, sier hun.

– Norge bør ta det opp

En annen kvinne Bistandsaktuelt har snakket med var utsendt juniorekspert til en FN-organisasjon i et stort afrikansk land i to år, fra 2011 til 2013. Det var hennes første jobb i Afrika, hun var 27 år og eneste kvinne på et team som ellers besto av fem menn.

Hverdagen var preget av seksuelle forslag, eller at menn pratet om seksuelle erobringer og bordellbe-

søk. Selv ga hun klart uttrykk for at hun syntes slikt prat var ubehagelig, men det ble fullstendig ignorert av de mannlige kollegaene.

På slutten av to-årskontrakten ble hun deprimert og sykmeldt på grunn av arbeidsmiljøet.

– Det var en svært frustrerende tid. Jeg ville veldig gjerne gjøre en god jobb, men arbeidsforholdene var svært vanskelige. Jeg ville melde fra om dette på kontoret, men fikk beskjed om at det ville bli sett på som rasisme og at jeg som hvit burde være forsiktig.

– Prøv yoga!

Hun forteller at hun to ganger meldte

«Utfordringen er at jeg ikke har tillit til de personene som jeg eventuelt skal si fra til.»

29-årig kvinne som jobber for FN

fra til kontaktsenteret for juniorekspert i København.

– Da fikk jeg beskjed om at dette var slik virkeligheten er, og at jeg burde prøve yoga. Etter det sa jeg ikke fra mer. Denne opplevelsen har selvsagt dempet min entusiasme for å jobbe «ute» for FN.

– Hva kunne hjulpet deg i den situasjonen du var i?

– Dette er jo et stort og sammensatt problem. Det finnes ingen enkle løsninger. I min situasjon hadde det hjulpet med tettere oppfølging fra juniorekspertkontoret i København og fra UD. Jeg var jo rekruttert og betalt via UD, fra norsk side bør man etter min mening ta større ansvar for de man sender ut. Norge er jo også en betydelig bidragsyter til FN og bør kunne presse på for at denne tematikken kommer høyere på dagsorden i organisasjonen, sier hun. ■

Les flere artikler om seksuell trakassering og overgrep i bistandsbransjen på våre nettsider.

6 Aktuelt

Norcap lover å forbedre egne rutiner

Sju utsendte i norske beredskapsstyrker varslet om seksuell trakassering i 2017. Samtlige gjaldt FN-opdrag.

Norcap er Flyktninghjelpens beredskapsstyrke for nødhjelpspersonell, mens Nordem rekrutterer valg- og demokratiobservatører. Sistnevnte inngår fra og med 2017 i Norcap.

I 2017 mottok Flyktninghjelpen sju klager på seksuell trakassering fra utsendt personell, opplyser organisasjonen. Alle kom fra personell som var på FN-opdrag.

– Det var to varsler om fysisk seksuell trakassering/overgrep – og fem om verbal seksuell trakassering/overgrep. To av dem har valgt å levere inn formelle klager, mens de fem andre valgte ikke å gå videre, skriver kommunikasjonsrådgiver Ida Sem Fossvik i en epost.

Hun opplyser at Flyktninghjelpen ikke har ført overordnet statistikk på antall klager tidligere år, men at det i snitt har vært færre en fem årlig.

Fossvik skriver også at Flyktninghjelpen i utgangspunktet oppfordrer de utsendte til å varsle formelt via kanalene i mottakerorganisasjon (FN-organisasjoner og andre, red. anm.) i saker hvor det har vært brudd på retningslinjene, men at Flyktninghjelpen «samarbeider tett med varsleren om hvordan man tar det videre».

De utsendte tilbys også psykologhjelp og annen medarbeiderstøtte hvis de ønsker det.

– Har #Metoo ført til at dere har endret noe på rutiner og prosedyrer?

– Kampanjen har ført til at vi har sett nærmere på hvordan vi følger opp slike varsler, og vi ser at våre rutiner på å dokumentere slike varsler kan bli bedre. Hovedfokuset vårt har vært å beholde konfidensialiteten til varslerne, og vi har derfor involvert så få ansatte som mulig i slike saker.

Hun opplyser at Flyktninghjelpen vil ansette en egen rådgiver på seksuell trakassering og utnyttning. Hensikten er å styrke arbeid på forebygging og rapportering.

– Dette ble bestemt før #Metoo-kampanjen skjedde. I den forbindelse vil vi også gå gjennom våre rapporteringslinjer og hvordan vi dokumenterer slike varsler, skriver Fossvik.

Gjennom beredskapsordningene rekrutterer og sender organisasjonen fagfolk til rundt 80 land årlig. Rundt 200 Norcap-utsendte, mange av dem norske, er på oppdrag for FN og andre internasjonale organisasjoner til enhver tid.

Siden 1991 har Norcap rekruttert nødhjelpspersonell til mer enn 9000 internasjonale oppdrag. Norcap er blant de aller største tilbyderne av personell til FN-organisasjoner. I løpet av 72 timer skal fagfolkene være klar til å dra ut på oppdrag med sikte på yte nødhjelp under kriser.

FN: – Tar seksuell trakassering meget alvorlig

Den norske junioreksperten som varslet om sex-trakassering, og fikk beskjed om å prøve yoga, ble utsatt for en oppfølging som var i strid med reglene, erkjenner lederen av FNs juniorekspertkontor.

Av Tor Aksel Bolle

FLERE AV KVINNENE Bistandsaktuelt har vært i kontakt med jobbet som juniorekspert i FN da de ble utsatt for seksuell trakassering.

FNs juniorekspertprogram er en vanlig vei inn i utviklingsbransjen for unge og nyutdannede mennesker. Programmet tilbyr jobber for en rekke ulike FN-organisasjoner og -programmer, og søkingen er stor – særlig blant kvinner. Ofte er det jobbene i fattige og risikoutsatte land som er lettest å få.

Lykke Andersen leder FNs servisesenter i København som betjener rundt 200 juniorekspert fra ulike land. Rundt 70 prosent er kvinner. Andersen skriver i en epost at FN har nulltoleranse for trakassering eller misbruk av makt knyttet til arbeidssituasjoner, og understreker at slik oppførsel er i strid med selve FN-pakten.

– Vi jobber for å skape et sunt og inkluderende arbeidsmiljø hvor hvert individ føler seg verdsatt og kan yte sitt beste. Derfor tar vi enhver form for anklage om trakassering eller maktmisbruk på arbeidsplassen svært alvorlig,

skriver Andersen.

JPO-programmet følger UNDPs regler mot trakassering og maktmisbruk på arbeidsplassen, opplyser hun. Ifølge disse reglene har alle som har opplevd trakassering på jobben rett til å klage, og klagen skal bli fulgt opp gjennom ulike kanaler, både formelt og mer uformelt.

– Hva tenker dere om at en norsk kvinne på jobb i Afrika fikk beskjed om å prøve yoga og akseptere sin jobbsituasjon da hun henvendte seg til dere etter å ha blitt seksuelt trakassert på jobben?

– Vi kan ikke kommentere enkelt saker. Men et slikt svar på en klage fra en juniorekspert er helt uakseptabelt. Ifølge våre retningslinjer kan en overordnet eller ansatt som unnlater å følge opp tilfeller av trakassering på jobb bli utsatt for disiplinære eller administrative tiltak. Vi tar beskyldninger om seksuell trakassering svært alvorlig, og oppfordrer alle som opplever eller er vitne til trakassering om å melde fra til UNDPs etterforskningsorgan OAI eller organisasjonens ombudsmann. ■

Utviklingsministeren: Vil ta opp sek

Norge vil ta opp seksuell trakassering av bistandsansatte med FN og andre samarbeidspartnere, lover utviklingsminister Nikolai Astrup. Han fastslår at seksuell trakassering av bistandsarbeidere er helt uakseptabelt. Av Tor Aksel Bolle

«Utenriksdepartementet arbeider kontinuerlig med forebygging og forbedring av varslingsrutiner blant våre mange ansatte verden over. Vi forventer at våre partnere med arbeidsgiveransvar, deriblant FN og bistandsorganisasjoner, gjør det samme», skriver utviklingsminister Nikolai Astrup (H) i et innlegg på Bistandsaktueltts nettsider.

Han lover også at UD vil «ta opp denne tematikken i møter med våre partnere på en systematisk måte, der vi understreker vårt syn på at seksuell vold og overgrep mot ansatte er uakseptabelt, og i mange tilfeller kriminelt.»

Utover dette lover utviklingsminis-

ter ikke konkrete nye tiltak fra norsk side. Han kommenterer heller ikke et krav om at Norge skal kreve nulltoleranse for å kunne gi økonomisk støtte.

Svarer på åpent brev

Astrups innlegg er et svar på et åpent brev til utenriksminister Ine Eriksen Søreide forfattet av bistandsarbeiderne Sofi Halling og Line Begby. Brevet ble sendt før utnevnelsen av ny utviklingsminister.

Halling og Begby var initiativtakerne til oppropet #aidtoo #donoharm, inspirert av den internasjonale #metoo-kampanjen. Oppropet var et oppgjør med seksuell trakassering og tok til orde for bedre regler og oppfølging fra norske organisasjoner og myndig-

Utviklingsminister Nikolai Astrup gir bistandsarbeiderne Line Begby og Sofi Halling honnør for sin kampanje mot sex-trakassering i bistandsbransjen.

Foto: Espen Røst

seksuell trakassering med FN

heter. I ukene det pågikk fikk det over 350 underskrifter fra menn og kvinner i den norske bistandsbransjen.

– Det skjedde mye før jul, og en rekke organisasjoner og bedrifter varslet tiltak, strengere regler og så videre. Men vi fikk ikke dengang noe respons fra Utenriksdepartementet på vårt opprop. Derfor skrev vi dette brevet til utenriksministeren, sier Sofi Halling. Både hun og Begby har lang erfaring fra bransjen og begge har jobbet for FN.

Kopler krav til pengestøtte

Det er særlig på to områder under skriverne ønsker konkrete tiltak fra Utenriksdepartementet:

■ Norge skal kreve null-toleranse for seksuelle trakassering i organisasjoner som mottar norsk bistand. Dette skal dessuten være en betingelse for å motta økonomisk støtte.

■ UD skal følge opp og ivareta norske utsendte til internasjonale organisasjoner bedre.

– Men har ikke de aller fleste organisasjoner Norge gir bistandspenger til allerede nulltoleranse for seksuell trakassering?

– Det har de nok. Men vi vet jo at det er enorm forskjell på teori og praksis på dette feltet. FN har for eksempel et svært strengt regelverk på dette området, men det blir ikke fulgt opp i praksis. Vi vil at Norge skal stille strenge krav til organisasjonene, det gjør man jo på en rekke andre områder, som for eksempel korrupsjon, sier Begby.

– Og hva konkret tenker dere på når det gjelder oppfølging av utsendte?

– Norge finansierer hvert år mange nordmenn som sendes ut for å jobbe, blant annet i FN, Fredskorpset og Nordem. Flere av de groveste historiene i Bistandsaktueltts artikler og fra de som har tatt kontakt med meg stammer fra unge kvinner som har vært ute på slike oppdrag. Mange synes det er vanskelig å si fra til organisasjonen de jobber for.

Ønsker et varslingsombud

Halling og Begby mener at Utenriksdepartementet bør ta et klarere ansvar for egne ansatte og norske bistandsarbeidere på oppdrag for internasjonale organisasjoner.

– En mulighet kunne være å opprette et uavhengig varslingsombud for både utenriktjenesten og de internasjonale stillingene Norge støtter, sier Halling.

De to kampanjelederne mener også at Norge kan spille en internasjonal rolle på dette området gjennom å bidra til å presse FN til å rydde opp i egne rekker.

– Det overordnede målet er å bidra til større og strukturelle endringer, slik at hele bistands- og nød-

hjelpsbransjen blir bedre på dette feltet, sier Begby.

Hun understreker samtidig at lokalt ansatte i FN er i en mer sårbar situasjon enn internasjonalt ansatte, med større risiko for å bli utsatt for seksuell trakassering. Derfor håper hun også at kampanjen og andres krav om bedre beskyttelse for de som jobber internasjonalt også «kan virke som en brekkstang for bedre rettigheter og beskyttelse for de lokalt ansatte». ■

Frank LaRue, Unesco.

FN-ledere granskes

Flere toppsjefer i FN-systemet etterforskes nå av FN etter at det har kommet anklager mot dem om seksuell trakassering.

Frank LaRue (65), FNs spesialrapportør for presse- og ytringsfrihet (2008–14) og nåværende visedirektør i Unesco, er under gransking for seksuell trakassering av en kvinne. Det skal dreie seg om en periode på flere måneder i 2016 og 2017, og kvinnen skal ha blitt sykmeldt som følge av hendelsene. Guatemalanske LaRue, som er advokat og har bakgrunn fra menneskerettighetsarbeid, er suspendert mens den interne Unesco-granskingen pågår, melder flere internasjonale medier.

Også Mick Lorentzen, landsjef for Verdens matvareprogram (WFP) i Afghanistan, er suspendert mens undersøkelser pågår.

Britiske Lorentzen (60), som har militær bakgrunn, har hatt en rekke ulike lederstillinger i FN, blant annet i Afghanistan, Irak og Kosovo. I perioden 1973–84 var han sekundert av Flyktningrådet til å lede nødhjelpsoperasjon i Dagestan i Kaukasus.

WFP-sjef David Beasley skriver i et brev til sine ansatte at varslere blant de ansatte skal bli tatt på alvor og føle seg trygge når de rapporterer dårlig oppførsel. Han lover at WFP vil slå hardt ned på ethvert forsøk på å presse varslere.

Visegeneralsekretær i FN og nestsjef i UNAIDS, den brasilianske legen Luiz Loures, ble også nylig gransket for mulig seksuell trakassering. Den interne granskingen kom imidlertid fram til at det ikke var grunnlag for å gå videre med saken, og han er nå «frikjent», meldte avisen Italian Insider 1. februar.

I påvente av resultatene av etterforskningen har FN foreløpig ikke kommentert disse sakene.

Mick Lorentzen, WFP.

8 **Aktuelt**

«Stuck» anklages for å være Plan- kampanje

Aftenpostens mest populære nettserie er kritisert for å være unyansert og spre fordommer. Nå skal Pressens Faglige Utvalg se nærmere på avisas samarbeid med Plan.

Av Martin Skjæraasen

De siste årene har Aftenposten hatt stor suksess med web-dokumentarer om global urettferdighet rettet mot ungdom. Seriene *Stuck* og *Sweatshop* har fått Gullrute-pris, Twitter-skryt fra Hollywood og flere millioner visninger. Men de to dokumentarseriene er også kritisert for å være unyanserte og fordomsskapende. Enkelte har også kalt dem «umerket kampanje».

Nå skal Pressens faglige utvalg (PFU) se nærmere på nettserien *Stuck* og samarbeidet mellom Aftenposten og Plan International Norge. Barneorganisasjonen har vært med å finansiere programmet. Klagen til pressens selvdømmeorgan er sendt inn av sju privatpersoner, som mener at Aftenposten ikke «markere[r] godt nok at dette er et kommersielt prosjekt for Plan».

– Serien fremstilles som journalistikk, men bærer preg av å være en kampanje, hvor Aftenposten ukritisk blir Plans talerør, sier student Larissa Munch, som har signert klagen.

Delte regningen

Dokumentarserien *Stuck* følger norske Emilie Beck (25) til Asia og Sør-Amerika, hvor hun treffer jenter som er utsatt for overgrep, barneekteskap og menneskehandel. Serien består av korte episoder på rundt 10 minutter bygget rundt følelsesladde personmøter; som når Emilie innser at barnet til kvinnen hun intervjuer i Kambodsja, er døende, eller når hun finner ut at åtteåringen på politistasjonen i Haiti har blitt voldtatt av morens kjæreste.

– Hva slags monster voldtar en 8-åring, spør Emilie Beck gråtkvalt

før hun går bort til moren for å trøste henne.

Stuck er laget av Geir Fredriksen i produksjonsselskapet TV Wonder. Regissøren forteller at han selv hadde ideen til serien. Han kontaktet Aftenposten, og sammen vurderte de samarbeidspartnere.

Plan nevnes ikke i serien, men episodene starter med en tekstplakat som lyder: «ADVARSEL Inneholder grove brudd på jenters rettigheter. Plan arbeider hver dag for å stoppe dette». Rulleteksten avsluttes med «I samarbeid med Plan International». På Aftenpostens nettside er videoen omgitt av Plan-annonser: «Du kan endre barns historie – bli Plan-fadder». Serien ligger også ute på Plans egne hjemmesider.

– Selv om det blir opplyst at dette er et samarbeid, får vi jo ikke vite hva dette samarbeidet går ut på, sier Larissa Munch.

Klagen viser blant annet til den delen av Vær varsom-plakaten – pressens etiske kjøreregler – som omhandler sponing. Aftenposten vil ikke uttale seg om en pågående PFU-sak, men kommunikasjons-sjef Siv Meisingseth i Plan opplyser

«Et organisatorisk samarbeid mellom Aftenposten og Plan er helt uakseptabelt. Aftenposten bør stå på egne ben.»

Gunnar Bodahl Johansen, presse-ekspert og tidligere PFU-sekretær

I serien *Stuck* reiser Emilie Beck (25) til Asia og Sør-Amerika for å møte ofre for voldtekt, barneekteskap og menneskehandel. Her er hun i Haiti.

Foto: TV Wonder / Aftenposten

at *Stuck* er «et spleiselag mellom Plan og Aftenposten», at Plan ikke har betalt Aftenposten for å sende serien og at annonseplassen rundt videoen er kjøpt på vanlig måte.

Om dette er god presseskikk, skal PFU avgjøre i løpet av våren.

Skaper fordommer

Klagen kommer etter at *Stuck*-serien i Morgenbladet og NRK er kritisert for å være unyansert og spre fordommer. «Aftenpostens tilpasning til nye mediers formspråk resulterer i en problematisk gjenbruk av eldgamle stereotyper», skrev Harmeet Kaur i en kronikk i Morgenbladet i januar.

Kaur, som tar utviklingsstudier på OsloMet (tidligere Høgskolen i Oslo og Akershus), mener at serien mangler historisk kontekst, at menn fremstilles som monstre, kvinner som

hjelpeløse ofre og situasjonen i landene hun besøker som håpløs.

Hun reagerer blant annet på Emilie Becks avslutningsmonolog i *Stuck* sesong 2:

«Jentene jeg har møtt her i Latin-Amerika lever i en helt annen verden enn meg. De får ikke bestemme over eget liv, sin egen kropp og egen helse. Mens jeg får oppleve mye av det jeg drømmer om, lever de liv som kan virke mer som mareritt. Og i marerittene er alle monstrene menn.»

– Det hjelper ingen å bli sinte på alle asiatiske og latinamerikanske menn, mens vi gråter for kvinnene. Samtidig er det viktig å fortelle de mest sårbare historier, men uten å stakkarsliggjøre dem. Gjennom programlederens blikk ser vi at kvinnene ikke kan gjøre noe for seg selv og sin situasjon. Hva med de som har brutt

løs fra slike livssituasjoner og dermed skaper håp for andre?, sier Kaur til Bistandsaktuelt.

Stuck er sett over 800.000 ganger, hovedsakelig av jenter i alderen 17-24, en målgruppe utenriksredaksjonene ellers sliter med å nå. Serien har blitt nominert til Gullruten og skapt mye engasjement i sosiale medier.

Ifølge Kaur er det riktignok problematisk at engasjementet bygger på «feilinformasjon og utdaterte bilder av land som faller i en simplifisert «tredje verden»-bås.» «Hva er poenget med dette?» skriver Kaur.

«Jeg vil si det er her organisasjonen Plan kommer inn i bildet. Beskjeden er subtil, men klar: Vestlige organisasjoner som Plan er de eneste som kan oppnå endring gjennom bistand, mens lokal aktivisme usynliggjøres. Det er svært

problematisk at Aftenposten bevisst velger denne formen i *Stuck* som opprettholder stereotyper og virker som et kommersielt prosjekt for Plan Norge.»

Men det Kaur mener er unansert innhold, er ikke nødvendigvis presseetisk feil i seg selv. Problemet med *Stuck* er at nyansene tilsynelatende har måttet vike for å fremme Plans interesser, mener tidligere redaktør i Verdensmagasinet X, Elida Høeg.

– Når problemet som fremstilles er folks kultur eller slemme menn, blir det vanskelig å tenke at man kan gjøre noe med det herfra. Bortsett fra å gi penger til Plan, da, og det fremstår jo som intensjonen, sier Høeg.

Hun mener at *Stuck* minner mistenkelig om Plans egne kampanjevideoer, hvor jenter fremstilles som

hjelpetrengende ofre, ifølge Høeg.

– Om en journalist fra Aftenposten skulle dekke et tema helt fritt, uten Plan på laget, ville det ikke vært naturlig å oppsøke folk i landet som jobber for endring, og ikke bare er ofre for den? Jeg ville i hvert fall reagert om jeg leste en reportasje i Aftenposten der alle kildene var ofre, og den eneste aktive part var journalisten selv – som gjerne gikk inn og begynte å endre situasjonen og «hjelp til». Det ville vært merkelig.

Uakseptabelt samarbeid

Også presse-ekspert og tidligere PFU-sekretær Gunnar Bodahl Johansen mener slike samarbeid er prinsipielt betenkelige. Selv om journalister ofte bruker bistandsorganisasjoners nettverk når de er i felt, legger samarbeidet ofte premisser for sluttproduktet,

mener han.

– Alle journalister vet at det er godt å få hjelp når man kommer til et sted man ikke er kjent. Men denne saken er noe mer. Et organisatorisk samarbeid mellom Aftenposten og Plan er helt uakseptabelt. Aftenposten bør stå på egne ben, sier han.

Bodahl-Johansen minner om at dette også gjelder andre medier. Han er blant annet svært kritisk til TV-sendte innsamlingskampanjer, deriblant Artistgallaen og TV-aksjonen, hvor TV2 og NRK «ukritisk» samler inn millioner til bistandsbransjen.

– Det betyr ikke at programmene ikke er interessante å se, at folk blir fenget, at det skaper engasjement og at formålet er godt, men det er ikke uavhengig journalistikk. I verste fall svekker dette folks tiltro til mediene, sier han. →

10 Aktuelt

Personene som har klaget inn Aftenposten til PFU, mener det er uklart om *Stuck* er kampanje eller journalistikk. Denne faksimilen er fra Aftenpostens *Stuck*-side.

Regissør: – Uforståelig

Aftenposten vil ikke uttale seg om PFU-saken, men før klagen ble sendt inn, forsikret produsent og programansvarlig i Aftenposten, Jonas Brenna, at Plan ikke har hatt innflytelse

over innholdet i *Stuck*: «Ifølge Kaur er den «subtile», men «klar[e]» beskjeden at Plan og vestlige organisasjoner er «de eneste som kan oppnå endring gjennom bistand». Hvor hun har dette fra, er uforståelig. (...) In-

gen steder i *Stuck* nevner eller viser vi til vestlige bistandsorganisasjoner, ei heller Plan» skriver Brenna i en Morgenbladet-kronikk.

Brenna medgir at serien ikke fanger opp alle nyanser, og at «det er forståelig at Harmeet Kaur, som er i ferd med å slutføre utviklingsstudier, mener programmet burde gått dypere». «Vårt mål har ikke vært å utelate nyansene, men å løfte frem den overordnede problematikken rundt situasjonen til millioner av jenter i Latin-Amerika», skriver Brenna. Regissør Geir Fredriksen forklarer at han lagde *Stuck* for å få norske ungdommer interessert i noe som i utgangspunktet ikke angår dem. Kritikken mot fokuset på jenter i håpløse situasjoner, kaller han «skivebom».

– Verden er ikke relativ, noe er galt. Vi kan forstå oss så langt ned i noe at vi slutter å engasjere oss, og denne serien prøver å gjøre det motsatte. Vi oppsøker jenter som er i forferdelig vonde situasjoner, og da blir det meningsløst å si at ikke alle har det som dem. Det er ikke mandatet til denne serien. Mandatet er å vekke et ungt publikum fra en dvale, sier Fredriksen til Bistandsaktuelt.

– At «løsningen» på problemene vi tar opp ikke virker så enkel å få øye på, kan selvsagt ta motet fra noen og hver, men alle tilbakemeldingene vi får, handler om et vekket engasjement – ikke om apati. Folk takker for at de har blitt gjort oppmerksomme på dette, og har et oppriktig ønske

om å få gjort noe med situasjonen for jenter i verden, sier han.

Ikke flere faddere

Ifølge Fredriksen bisto Plan Norge med faglig ekspertise og tilrettelegging av reisene. De var med å finansiere serien og hadde egne ansatte med på turen. Men Plan la ikke premisser for serien, understreker han.

– Det er grunnløse påstander. Utgangspunktet for *Stuck* er tunge rapporter fra FN og Verdens helseorganisasjon (WHO) om jenters rettigheter, barneekteskap og seksualisert vold.

– Ville *Stuck* vært annerledes om Plan ikke var samarbeidspartner?

– TV Wonder ville aldri ha laget en slik serie der så sårbare jenter forteller så utleverende historier hvis vi ikke var trygge på at de fikk den nødvendige beskyttelsen og oppfølgingen i etterkant. Her har Plan vært uunnværlig, og sånn sett hadde det ikke vært noen serie uten et samarbeid med en organisasjon som Plan, sier Fredriksen.

Plans kommunikasjonssjef Siv Meisingseth forteller at Plan ikke har fått oppsving i donasjoner eller nyrekruttede faddere som følge av *Stuck*, og at «det heller ikke [er] målet».

– Vårt mål med å bidra til *Stuck* er å skape oppmerksomhet om alvorlige brudd på jenters rettigheter. Vi vurderer effekten av serien ut fra hvor mange som har sett episodene, hvor mye de har sett og hvor mye engasjement serne viser. På alle disse indikatorene ser vi at *Stuck* har vært en suksess, sier hun. ■

Sponset innhold

Sponsing av redaksjonelt stoff – såkalt content marketing – har vært et hett tema i presse-Norge. I jakt på nye finansieringsløsninger, har flere medier inngått samarbeid med kommersielle aktører.

Stuck er klaget inn for brudd på Vær varsom-plakatens punkt 2.2 og 2.3, som sier at «redaktøren skal opptre fritt og uavhengig overfor personer eller grupper som av ideologiske, økonomiske eller andre grunner vil øve innflytelse på det redaksjonelle innholdet» og at pressen skal «unngå dobbeltroller, verv, oppdrag eller bindinger som kan skape interessekonflikter eller føre til spekulasjoner om inhabilitet»

Klagerne viser også til punkt 2.6, 2.7 og 2.8, som pålegger redaksjoner å «avvis[e] kommersielt innhold som kan forveksles med det enkelte mediums journalistiske presentasjon», «unngå ukritisk viderefremming av PR-stoff», mens «sponsing eller produktplasing i nyhets- og aktualitetsjournalistikk er uforenelig med god presse-skikk».

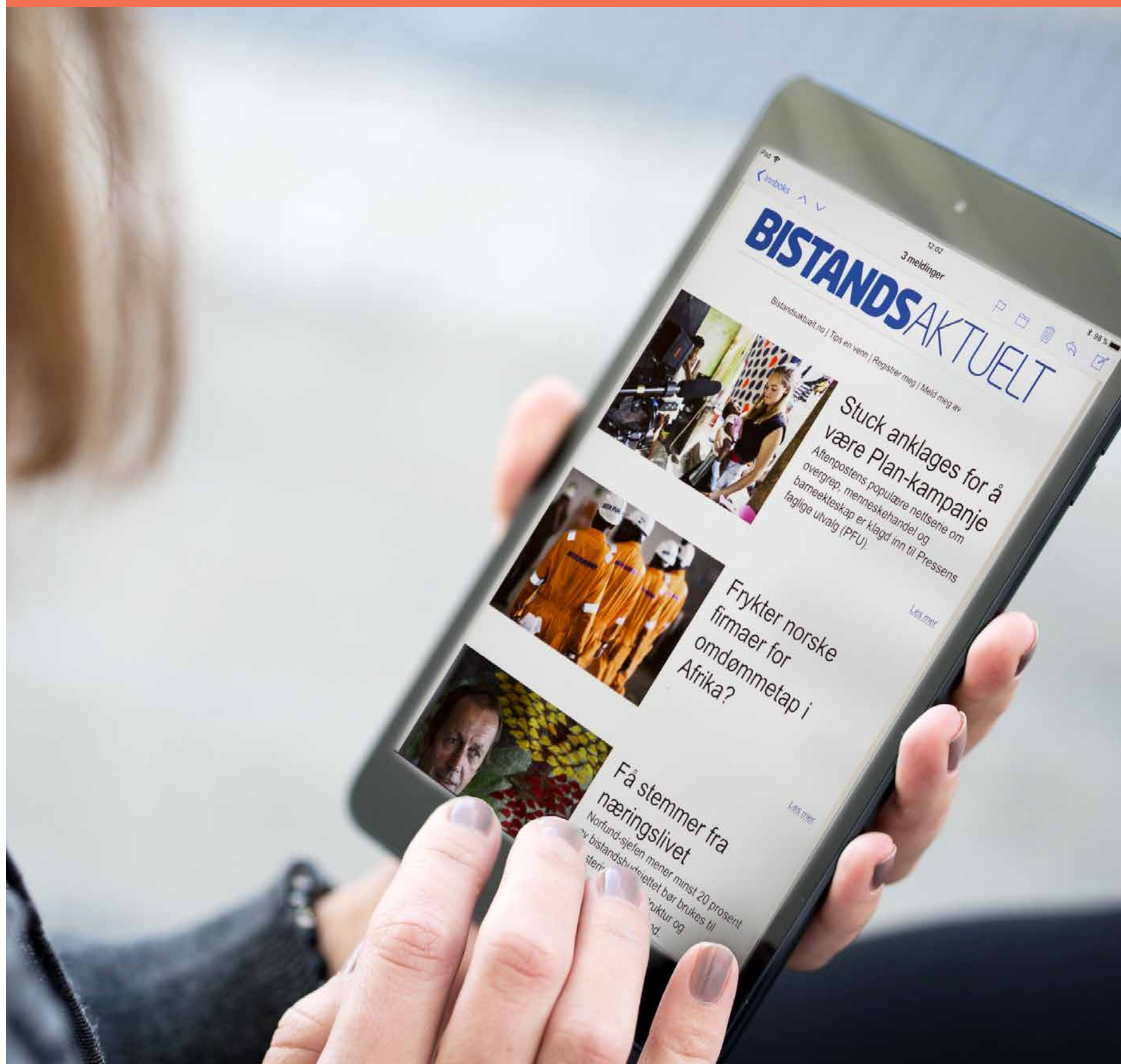
Saker som tidligere er felt på punktene om sponsing er VG-saken

«En norsk tsunami» – en reportasje om en flodbølge på Vestlandet i 1934 – som var sponset av Nordisk film i forbindelse med kinofilmen *Bølgen*. Her mente PFU at det for leseren var uklart at dette var et sponset produkt og felte VG for brudd på VVP punkt 2.6. PFU felte også TV2-dokumentaren «Rå fisk og sylskarpe knivar» – hvor Arne Hjeltnes reiste til Japan for å møte sushi-kokker. Programmet var finansiert av Sjømatrådet, og PFU mente at skillet mellom reklame og journalistikk var utydelig.

I 2014 klagde Hennes & Mauritz Aftenpostens webserie *Sweatshop* – som handlet om unge motebloggeres møte med tekstilfabrikkene i Asia – inn til PFU. Et av klagepunktene omhandlet Aftenpostens samarbeid med Fremtiden i våre hender, som hadde vært med å lage serien. PFU avviste denne delen av klagen fordi «programmet ikke handler om [H&M]. Men Utvalget vil på generelt grunnlag peke på viktigheten av publisistens fulle og hele ansvar for innholdet, uansett samarbeidsrelasjoner og eksterne oppdrag». Aftenposten fikk ellers fullt medhold.

OVER 3000* LESER NÅ VÅRT NYHETSMBREV

* Antall abonnenter på nyhetsbrev per e-post, 1. februar 2018.

bistandsaktuelt.no/om-oss/bestill-nyhetsbrev/

12 **Aktuelt**

— Kan destabilisere he

USAs fryse av bistand til palestinske flyktninger kan få enorme konsekvenser og destabilisere en hel region, mener FN-organisasjonen UNRWA som håper andre land nå vil øke bevilgningene. Utenriksminister Ine Eriksen Søreide er bekymret for hva kuttene vil bety for sårbare mennesker.

Av Espen Røst

FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) er en gigant innen hjelpearbeid i Midtøsten og bistår om lag fem millioner flyktninger gjennom sine programmer.

– Dette er en prekær situasjon, kommenterer FN-organisasjonens informasjonssjef Christopher Guinness til Bistandsaktuelt etter at det ble klart at USA fryser minst en halv milliard bistandskroner til organisasjonen.

Beløpet tilsvarer om lag halvparten av USAs planlagte første bidrag for 2018. President Donald Trump har truet med å stanse all bistand dersom ikke palestinske myndigheter gjenopptar forhandlinger om en fredsavtale med Israel.

USA har betalt en firedel av regningen

På telefon fra Jerusalem forklarer FN-organisasjonens kommunikasjonssjef Christopher Guinness at det er grunn til å frykte hva fremtiden vil bringe for mennesker som er avhengige av FN-organisasjonens tjenester. USA har bidratt med om lag en firedel av organisasjonens budsjetter de siste årene.

– Hver eneste dag går en halv million barn på skoler finansiert gjennom

Palestinske flyktninger

■ 720 000 palestinere ble drevet på flukt fra sine hjem da staten Israel ble opprettet i 1948, men i dag er mer enn fem millioner palestinere registrert som flyktninger, ifølge *The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East* (UNRWA).

■ USA har siden 1949 vært den største bidragsyteren til UNRWA. De siste årene har bistanden vært på rundt 3 milliarder kroner, som utgjør rundt en fjerdedel av FN-organisasjonens budsjett.

■ Norge har siden 1993 ledet gi-verlandsgruppen for de palestinske områdene, og har siden 2005 bidratt med over 7 milliarder kroner i bistand til palestinere. Bistanden går primært til UNRWA og de palestinske selvstyremyndighetene.

Kilder: UNRWA, Haaretz, Norad, NTB

UNRWA-programmer, 1,7 millioner mennesker er avhengig av matvarehjelp og én million av disse befinner seg i Gaza. Man kan bare forestille seg hva konsekvensene av kuttene vil bli, sier han.

Amerikanernes fryse av bistandsmidler vil ikke umiddelbart føre til kutt i stillinger eller i programmer, men om ikke andre bistandsgivere kommer på banen, vil USAs kutt kunne bidra til ytterligere destabilisering av hele Midtøsten, mener Guinness.

Forsterker problemet

USA har siden 1949 vært den største bidragsyteren til palestinere, men nå skal UNRWA ha fått vite at ytterligere bistand vil måtte forutsette store endringer i FN-organet.

Mens israelske myndigheter lenge har krevd nedleggelse av FN-organisasjonen som jobber på Vestbredden, i Gaza, i Libanon, Syria og Jordan, har det internasjonale samfunnet forørig ment at UNRWAs rolle bør bestå.

UNRWA informasjonssjef Christopher Guinness

Ine Eriksen Søreide, utenriksminister.

Denne rollen skal innebære å bistå palestinske flyktninger i påvente av at flyktningsspørsmålet blir løst som en del av en fremforhandlet to-statsløsning. Dette er en holdning både USA og andre har stått bak tidligere. Men nå er altså USA tydelig på glid mot å støtte Israels svært kritiske holdning til UNRWA.

– UNRWA forsterker problemet med palestinske flyktninger, sa Israels statsminister Benjamin Netanyahu nylig. Han mener det er galt å kalle etterkommerne etter dem som er drevet på flukt av Israel opp gjennom årene for flyktninger. Flyktningenes rett til å vende tilbake har alltid vært et av palestinernes ufravikelige krav i forhandlinger med Israel.

Rundt to tredeler av de to millioner menneskene som bor på Gazastripen, er avhengige av hjelp fra FN-organisasjonen. Da den israelske statsministeren møtte Donald Trump i Davos nylig omtalte han USAs bistandskutt som «forfriskende».

Desperate flyktninger

USA annonserte nylig en overføring på 60 millioner amerikanske dollar av en planlagt utbetaling på 125 millioner dollar. Guinness forteller til Bistandsaktuelt at han ikke vet om dette vil være de totale overføringene til organisasjonen fra USA i år, men sier UNRWA har budsjettert med rundt 350 millioner dollar bare fra USA i 2018.

– Om vi ikke klarer å fylle på med midler fra andre givere, vil millioner av palestinere være sultne, dårlig utdannet og desperate, sier Guinness og påpeker at UNRWA nå går gjennom en reformprosess.

Grunnet de amerikanske kuttene har UNRWA lansert en kampanje for å samle inn penger til sitt arbeid blant palestinaflyktningene. Guinness sier at han håper Norge – som i fjor var FN-organisasjonens niende største giver med et bidrag på vel 26 millioner dollar – vil bidra gjennom å øke sine bevilgninger.

– Vi er svært takknemlige for det

le Midtøsten

FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) frykter matmangel i Gaza som følge av USAs kutt i støtten. UNRWA forsyner rundt en million mennesker med matrasjoner og driver også 267 skoler og 21 helseklinikker i den beleirede enklaven. Nær halvparten av innbyggerne er barn.

Foto: Majdi Fathi / Zuma / NTB scanpix

Israels ambassadør:

Ja til hjelp, nei til UNRWA

Bistand til palestinerne bør kanaliseres gjennom andre kanaler enn UNRWA, fastslår Israels ambassadør til Norge. **Av Espen Røst**

Han kritiserer at UNRWA «bidrar negativt» til å opprettholde palestinerne flyktningstatus i stedet for å finne permanente løsninger.

«Israel støtter fullt ut humanitær bistand til mennesker i nød, inkludert palestinere i Gaza og andre steder», skriver ambassadøren i en e-post. Han skriver videre: «Med andre ord motsetter ikke Israel seg den internasjonale bistanden til palestinerne, men mener at den skal kanaliseres gjennom alternative mekanismer, som erstatning for UNRWA».

Israels ambassadør til Norge Raphael Schutz har svart skriftlig på Bistandsaktuelt spørsmål om hvorfor israelske myndigheter ønsker UNRWA nedlagt.

To FN-organer

FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) bør ses i en helhetlig sammenheng, understreker han. Ambassadøren viser til historien; at FN i årene etter andre verdenskrig etablerte to organer for å håndtere flyktninger. «UNHCR for alle de millioner av flyktingene som eksisterte i verden på den tiden, og UNRWA utelukkende for rundt 750 000 palestinske arabere».

Schutz mener at FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) gjennom 70 år har jobbet for å finne permanente løsninger for folk på flukt «i deres nye hjemland, i skarp kontrast til UNRWA». Ambassadøren mener sistnevnte har opprettholdt en idé om at «slike permanente løsninger (for palestinske flyktninger; *jour.nnm*) ikke bør

implementeres», fordi dette ville være i strid med «det irrasjonelle kravet om at de arabiske palestinerne skal flytte tilbake til israelsk territorium».

Ambassadøren mener UNRWA gjennom sitt virke «bidrar negativt» til å opprettholde palestinerne flyktningstatus, og fremhever at antall palestinske flyktninger har økt fra 750 000 i 1948 til rundt fem millioner i dag. Han mener FN-organisasjonen også bidrar til å fremme palestinerne *offer-rolle* og holder i hevd «en falsk visjon om retur» som bidrar til å vanskeliggjøre muligheten for å oppnå en «permanent, fredelig løsning».

– En ny mekanisme

– *Dersom denne FN-organisasjonen skulle bli nedlagt, hvem skal da sørge for at palestinerne humanitære behov ivaretas?*

«De arabiske palestinerne har opp gjennom årene mottatt mer internasjonal bistand per innbygger enn noen annen befolkning», skriver ambassadøren, men understreker at han ikke mener bistanden «bør reduseres dramatisk med en gang». Han foreslår at «det bør utarbeides en mekanisme som vil modifisere UNRWAs negative *modus operandi* på en måte som vil bidra til å løse problemet – ikke gjøre det vedvarende». ■

Raphael Schutz, Israels ambassadør til Norge.

langvarige og gode samarbeidet med Norge og håper norske myndigheter nå vil bidra med enda mer. Den menneskelige dimensjonen er viktigst. Dette rammer desperate mennesker i Gaza, folk som bor i nedslitte leire i Libanon, og de som lever med restriksjoner på Vestbredden. Mange av disse er hundre prosent avhengig av vår hjelp, sier Gunness.

Presser palestinske ledere

Den norske solidaritets- og bistandsorganisasjonen Palestinakomiteen mener kuttet viser USAs «manglende vilje til å anerkjenne palestinerne menneskeverd».

– USA avslører en smålig hevn-gjerrighet når de velger å straffe et folk som allerede er skvist til bristepunktet. Meldingen om kutt kom direkte etter at USAs anerkjennelse av Jerusalem som Israels hovedstad ble fordømt av et overveldende flertall i FNs generalforsamling, sier Palestinakomiteens leder Kathrine Jensen

til Bistandsaktuelt.

Hun sier USAs nye politikk potensielt kan få katastrofale konsekvenser, og mener USA ønsker å presse palestinske ledere til å akseptere Jerusalem som Israels hovedstad, samt å få på plass en fredsavtale fremforhandlet med USA i spissen.

– Dette er to fullstendig urimelige krav som palestinerne ikke kan gå med på. USA skylder på andre land, og ber dem ta en større del av regningen, mens Israel – som er de ansvarlig for palestinerne situasjon – fortsatt slipper å bære noen kostnader for okkupasjonen, koloniseringen og fordriingen, sier Jensen.

Bidrar til forverring

Norge, som de siste 25 årene har ledet giverlandsgruppen for Palestina, har advart USA mot å kutte bistanden. Også utenriksminister Ine Eriksen Søreide frykter følgene av kuttet og har tatt opp situasjonen med palestinerne president Mahmoud Abbas,

Kathrine Jensen, leder i Palestina-komiteen.

Israels statsminister Benjamin Netanyahu samt USAs utenriksminister Rex Tillerson.

– Jeg er svært bekymret for de humanitære konsekvensene av at FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger underfinansieres, sier utenriksminister Eriksen Søreide på spørsmål fra Bistandsaktuelt om hva hun tenker om kuttene fra Trump-administrasjonen.

I en e-post påpeker hun at Norge allerede har utbetalt 125 millioner kroner til UNRWA i år og oppfordrer

andre givere til å utbetale sine bidrag så raskt som mulig.

– Underfinansieringen bidrar til en ytterligere forverring av en allerede vanskelig økonomisk situasjon for UNRWA og de palestinske flyktingene. UNRWA gjør en meget viktig innsats. Dessuten er organisasjonen også viktig for stabiliteten i regionen. Vi følger situasjonen nøye og er i tett kontakt med UNRWA og andre givere, sier utenriksministeren til Bistandsaktuelt.

Vurderer om støtten skal økes

– *UNRWA ber nå om krisehjelp på flere hundre millioner dollar for å dekke opp for kuttene fra USA: Vil Norge øke bevilgningene til FN-organisasjonen?*

– Vi har ikke tatt beslutning om eventuell ytterligere finansiering av UNRWA per i dag, men vurderer dette løpende. I fjor ga Norge nærmere 100 millioner kroner til UNRWAs appeller, i tillegg til kjernestøtten på 125 millioner kroner, sier Eriksen Søreide. ■

«Jeg er svært bekymret for de humanitære konsekvensene av at FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger underfinansieres.»

Ine Eriksen Søreide, utenriksminister

14 **Aktuelt**

Hjelp her, eller hjel

Etter å ha besøkt en av Afrikas største flyktning-leirer tar Sylvi Listhaug (Frp) på ny til orde for at Norge må hjelpe flyktninger i deres nærområder i stedet for å ta imot kvoteflyktninger. Norges nye justis- og innvandringsminister møter igjen motbør.

Av **Espen Røst**

Det brukes 23 millioner dollar på nær 190 000 mennesker i flyktningleiren i Kakuma, mens å ta imot 1000 kvoteflyktninger til Norge vil koste omtrent 120 millioner dollar. Det forteller meg hvor skjevt og galt dette blir, sier Sylvi Listhaug til Bistandsaktuelt etter å ha besøkt den tett befolkede leiren helt nord i Kenya.

Den nyslåtte justis- og innvandringsministeren besøkte nylig Afrika «for å lære» om situasjonen på et kontinent som huser mer enn 30 prosent av verdens flyktninger og internt fordrevne. Selv poengterte Frp-ministeren at den dystre statistikken handler om mennesker – eller «de glemte flyktningene». Samtidig står hun ved et budskap som er i strid med flyktningmålene i den blå-grønne regjeringens Jeløya-plattform, der det slås fast at også antall kvoteflyktninger skal øke.

– Vi kunne brukt pengene i nærområdene og hjulpet langt flere. Vi hjelper sårbare og utsatte personer når vi plukker ut kvoteflyktninger, men fortell meg hvem som ikke er sårbare av de flyktningene som vi møtte i Kakuma? spør Listhaug retorisk.

– Uetisk å hjelpe få

Bistandsaktuelt har bedt Justisdepartementet forklare forutsetningene for Listhaugs kostnadsoverslag.

I en epost skriver kommunikasjonsavdelingen at det koster om lag en million kroner per kvoteflyktning: «Dette inkluderer midler til uttak, reiser og integrering. Det blir om lag en milliard kroner (120 millioner dollar) for 1000 kvoteflyktninger». FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) opplyste til Listhaugs følge at 23 millioner dollar er *operational budget* for å drifte Kakuma-leiren hvert år, ifølge departementet.

Kenya bosetter nær en halv million flyktninger, hovedsakelig i leirene Kakuma nord i landet og i Dadaab mot grensen til Somalia. Brorparten av

flyktningene er fra Somalia og Sør-Sudan, men landet har også tatt imot mennesker på flukt fra land som DR Kongo og Etiopia. Kakuma-leiren ble etablert i 1992, og mer enn 25 år etter opprettelsen bor det fortsatt nær 186 000 mennesker i de fire leirene som utgjør Kakuma og bosettingen Kalobeyei.

Listhaug uttrykker overfor Bistandsaktuelt at besøket i leiren ga henne verdifull ny kunnskap.

– Det var mange sterke inntrykk. Samtidig forsterket besøket troen på at vi tenker i riktige baner. Løsningen ligger ikke i å ta flest mulig mennesker til Norge og Europa, men å bruke pengene der mennesker mangler framtidsmuligheter. Det er ikke bare flyktninger i disse landene som er i en vanskelig situasjon, men mange steder har lokalbefolkningen det verre. Det er uetisk å hjelpe få og glemme de mange, sier Listhaug til Bistandsaktuelt.

– Et realløft for bistanden?

Pål Nesse er glad for at Listhaugs reise gjorde inntrykk. Seniorrådgiveren i Flyktninghjelpen har gjentatte ganger tatt til orde for en helhetlig norsk politikk for å beskytte mennesker på flukt, og sier konsekvensen av Listhaugs etikk-resonnement må være et norsk bistandsløft.

– Hvis vi tar Listhaugs etikk på alvor, regner vi med at hun vil gå inn for et realløft for bistanden, uavhengig av opp- eller nedgang i asyltallene. Det bor fem millioner relativt rike mennesker i Norge, og vi kan bidra mer for å løfte mennesker ut av fattigdom, også de som ikke er på flukt, sier Nesse.

Han sier Listhaugs sammenstilling av tall – for driftskostnader i Kakuma (23 millioner dollar) og kostnader for å ta imot 1000 kvoteflyktninger (120 millioner dollar) – er «en grov forenkling» og minner samtidig om budskapet i den blågrønne regjeringens ferske plattform.

– Det er fristende å si at hun burde tatt en telefon og konferert med sine egne regjeringskolleger før hun begynte å snakke Jeløya-erklæringen midt imot. Hadde hun lest plattformen ville hun sett at den konstaterer at regjeringen skal gjøre begge deler, altså hjelpe både her hjemme og i nærområdene, sier Nesse.

Den nye samarbeidsplattformen mellom regjeringspartnerne Frp, Høyre og Venstre skisserer at «Norge skal være en pådriver for å finne gode løsninger for verdens flyktninger, både gjennom hjelp i nærområdene og ved å ta imot kvoteflyktninger.»

Nesse gleder seg over at regjerin-

Jørgen Carling, forsker ved Institutt for freds-forskning

Pål Nesse, seniorrådgiver i Flyktninghjelpen

gen lover å finne gode løsninger for verdens flyktninger. Samtidig mener han det er viktig at dette ikke settes opp mot at Norge skal ta imot kvoteflyktninger.

– Hele poenget med kvoteflyktning-ordningen er at man henter flyktninger som man ikke kan kjøpe beskyttelse til i nærområdene. Det er derfor vi har denne ordningen og det er derfor FN ber oss om å ta imot mennesker med et spesielt beskyttelsesbehov, enten fordi de er forfulgt, har medisinske behov, eller tilhører

en etnisk eller religiøs gruppe som er utsatt, sier Nesse.

– Ikke sammenlignbart

Han er enig med ministeren i at de største behovene er i nærområdene, men påpeker at slik hjelp som hovedregel ikke løfter mennesker ut av en tilværelse som flyktning.

– Når vi hjelper «der», må vi hjelpe de samme menneskene år etter år. Derfor er det viktig at verdenssamfunnet i større grad deler på et kollektivt ansvar. Norge burde for eksempel

Sylvi Listhaugs nøkkeltall

■ Kostnad per kvoteflyktning til Norge (over fem år): **120 000 dollar**

■ Kostnad per flyktning i Kakuma (ett år): **121 dollar**

Basert på tallene: 1000 kvoteflyktninger til Norge (over fem år): 120 millioner dollar
190 000 flyktninger i Kakuma (ett år): 23 millioner dollar.

pe der?

Sylvi Listhaug (Frp) besøkte nylig flyktingleiren Kakuma i Kenya, der mange av flyktingene er fra Somalia og Sør-Sudan. Etter besøket fremholdt statsråden at det både er etisk og økonomisk riktig å gi hjelp til flyktinger i «nærrområdene».

Foto: Helge Mikalsen / VG / NTB scanpix

fint kunne klare å ta imot 5000 kvoteflyktinger i år. Se på Libanon, et land i «nærrområdene» der situasjonen rett og slett er sprengt. Det er et glimrende eksempel på at flere må ta sin del av ansvaret. Det norske systemet bør være mer fleksibelt, sier Nesse.

– Politikere har budsjetttrammer å forholde seg til: Hvordan ville du prioritert pengebruk mellom kvoteflyktinger og bistand til nærrområder?

– Jeg vil ikke gå inn i en konkret debatt om kroner og øre, men jeg ville

begynt med å flytte «tiltak for flyktinger i Norge» ut av bistandsbudsjettet, kuttet kostnader til ørkesløs venting i asylmottak og intensivert innsatsen for å få flere i arbeid, for eksempel i pleie og omsorgssektoren. Dette ville gjort utgiftene mer til en investering og mindre til en kostnad, sier Nesse.

Han trekker også frem en av Brochmann-utvalgets konklusjoner. Utvalget, satt ned av regjeringen og Sylvi Listhaug, har sett på langsiktige konsekvenser av høy innvandring for

norske velferdsordninger. Nesse mener integrering av flyktinger er en investering som kan sammenlignes med å gi etniske nordmenn utdanning:

«Fortell meg hvem som ikke er sårbare av de flyktingene vi møtte i Kakuma?»
Sylvi Listhaug, justis- og innvandringsminister

– Der hvor man er flinke til å få flyktinger i arbeid, til å integrere, sitter man igjen med skattebetalere. Derfor er ikke kostnader til flyktinger i nærrområdene og kostnader til kvoteflyktinger sammenlignbare størrelser.

Nesse hevder Norge i 2016 brukte opp mot to milliarder kroner på tomme mottaksplasser, og sier at altfor mange sitter altfor lenge i mottak og venter på avklaring.

– Da er det ikke rart at kostnadene for mottak av flyktinger i Norge →

16 Aktuelt

■ UTENRIKS

Satser i Sahel

Innsats for stabilisering og konfliktløsning i Sahel-regionen er trappet opp av norske myndigheter de siste årene. Den nye norske ambassaden i Bamako dekker i tillegg til Mali, også Mauritania, Burkina Faso, Tsjad og Niger.

■ MATVAREHJELP

70

milliarder kroner, tilsvarende to norske bistandsbudsjetter, er summen Verdens matvareprogram trenger for å bidra med matvarehjelp i 80 land i år.

■ SYRIA

Når trolig målet

Norge ga 2,5 milliarder kroner til Syria-krisen i 2017. Rekordstøtten betyr at Norge er godt på vei mot å innfri løftet om ti milliarder kroner i bistand til Syria og nabolandene over fire år.

→ blir høye. Ved å kutte ventetiden, vil man spare enorme summer. Derfor er forslaget om et hurtigmottak på Råde et godt forslag, og trolig nok til at Norge ville kunne øke antallet kvoteflyktninger til 5000 årlig.

– Finnes ingen enkle svar

Det finnes ingen enkle svar på fluktutfordringene verden står overfor, mener en av Norges fremste migrasjonsforskere. Det er ikke noe «enten-eller» mellom det å hjelpe her, eller å hjelpe der, sier forsker ved Institutt for fredsforskning (Prio) Jørgen Carling.

– Det finnes mange mulige grep, men ingen som er ideelle. For eksempel bidrar dagens asylsystem til farlige reiser og tusener av dødsfall, men hvis man gjør reisen tryggere vil det kanskje komme så mange at oppslutningen om hele asylsystemet rakner. Når noen sier at valget er enkelt, er det ofte fordi de har sminket eller vridd på virkeligheten for å gjøre det enkelt for seg selv, sier Carling.

Også han sier at de aller fleste vil måtte hjelpes i nabolandene, men avfeier at kostnadsforskjeller mellom å hjelpe tusen kvoteflyktninger i Norge, satt opp mot nær 190 000 i en flyktingleir nord i Kenya – som er Listhaugs eksempel – har gyldighet

om man søker å løse problemet.

– Den store gevinsten ved å hjelpe dem «der» ligger i at man bare gir et eksistensminimum, langt under en levestandard som er akseptabel i Norge. Man kan ha ulike meninger om hva slags levestandard som er rimelig å besørge, men det er viktig å huske at besparelsen ligger i å hjelpe hver person mindre, og ikke bare i at det er billigere å hjelpe «der de er», sier Carling til Bistandsaktuelt.

Han sier det er moralsk vesentlig for hele det norske samfunnets innstilling til flyktingkrisen, at vi også huser flyktninger her.

– Det er indremedisinsk viktig at også vi tar situasjonen inn over oss. At vi som samfunn forstår at vi må bidra i en global dugnad for mennesker på flukt. Rollefordelingen kan også gå for langt dersom noen – som oss – bare bidrar med penger, mens andre land – som Uganda – skal huse hundretusener. Jeg tror nok også at viljen til å bruke masse penger vil dabbe av om dette var noe vi ikke forholdt oss til i hverdagen her hjemme – ansikt til ansikt, sier Carling.

– Noen er mer sårbare enn andre

Forskeren synes det er bra at Listhaug «er bevisst på ansvaret Norge

Redningsskipet Aquarius, drevet av Leger Uten Grenser og SOS Mediterranee, plukket opp 99 overlevende fra en synkende gummibåt i Middelhavet 27. januar i år. Hvor mange som ikke klarte den strabasjose ferden, er det ingen som vet. FN-organisasjonen IOM har registrert 343 drukninger i Middelhavet så langt i 2018.

Foto: Laurin Schmid / SOS Mediterranee / DPA / NTB Scanpix

har for å hjelpe, at det ikke lenger er et spørsmål om man skal hjelpe», men påpeker at landets ferske justis- og innvandringsminister staker ut en for enkel kurs for norske myndigheter.

– Jeg vil ikke stemple hennes strategi som uetisk, men det er vanskelig å skille like enkelt mellom «her» og «der» som hun gjør: Nå er det for eksempel mange syriske flyktninger i Hellas, og mange eritreere i Libya. Er Hellas Syrias naboland, er Libya Eritreas? Og minst like viktig er det om landene i nabolandet er rustet til å ta imot et stort antall flyktninger. I verste konsekvens kan altfor store flyktingbefolkninger i sårbare naboland bidra til destabilisering og nye konflikter. Å argumentere for «her» eller «der» blir for sort-hvitt. Det som er åpenbart er at det internasjonale samfunnet burde spre dugnaden til flere land, sier Prio-forskeren.

Carling mener at land i Øst-Europa, mellominntektsland i Asia og Latin-Amerika, samt rike land i Midtøsten kunne bidratt mer.

– For å løse en krise – der 60 millioner mennesker nå er på flukt – må hele verden bidra. Det betyr selvfølgelig også Norge. Hvis man følger ministerens tankerekke, kunne man tenke seg at det å bare hjelpe «der»

ville fjernet insentivet for at noen, uten beskyttelsesbehov, utgav seg for å være flykting. Men den utfordringen har man også i nabolandene der flyktninger tilbys hjelp som lokalbefolkningen ikke får. Hvis man bestemmer seg for å slutte å hjelpe «her» vil det også fortsatt være en utfordring hva man gjør med de som kommer på egen hånd og søker beskyttelse med god grunn, sier Carling.

Uansett mener han det er prisverdig at Listhaug tar tak i de store spørsmålene om hvordan etiske og økonomiske prioriteringer bør styre politikken på dette feltet.

– Listhaug stiller spørsmålet «fortell meg hvem som ikke er sårbare av de flyktingene vi møtte Kakuma?», er dette et relevant argument?

– Selv om alle er sårbare, vil det være noen som er mer sårbare enn andre. Det er viktig å tenke på når vi plukker ut kvoteflyktninger. Hvis noen få skal bosettes i Norge, er det da rimelig at vi skummer fløten og velger de flyktingene som Norge helst vil ha, eller burde vi heller tenke på hvem som vil ha størst utbytte av å forlate leiren og komme til Norge? Man må ha forutsetninger for å nyttiggjøre seg mulighetene i det norske samfunnet, men graden av sårbarhet burde også spille en rolle. ■

Vår organisasjon hjelper det pakistanske folket og driver ikke med virksomhet som er repektløs mot Pakistan.

Anonym ActionAid-medarbeider etter at pakistanske myndigheter vil kaste en rekke organisasjoner, inkludert ActionAid, ut av landet.

■ BISTAND Ni av ti er for bistand

I 2017 var ni av ti nordmenn (87 prosent) for at «Norge gir hjelp til utviklingslandene». Det viser Statistisk sentralbyrås ferske undersøkelse om nordmenns holdninger til bistand. Men kunnskapen om norsk bistand er fortsatt dårlig.

Framskritt:

Slumbeboere får flomvarsel på mobilen

Oversvømte hjem. Det har vært et årlig tilbakevendende problem for innbyggerne i den tettbefolkede Tandale-slummen i Dar es Salaam. Men nå har de endelig fått et verktøy som kan varsle om stormbygene.

Av Kizito Makoye, Dar es Salaam

Nesten 70 prosent av innbyggerne i Tanzanias største by bor i uformelle bosettinger. For dem er den årlige regntida en tilbakevendende trussel mot økonomi og helse. En viktig årsak er at de lokale myndighetene har gjort lite eller ingenting for å forebygge risiko.

Nå er det imidlertid et lite håp i sikte innimellom de årlige regnbygene. Med ny teknologi kan lokalbefolkningen nå forutse risikoen for flom før det faktisk

skjer – og planlegge tiltak. Dette hjelper både innbyggerne og myndighetene med å kunne forberede seg.

Studenter laget kart

I Tandale-slummen møter vi beboeren Sultani Ali.

– Jeg vet hvordan jeg skal bruke programmet gjennom telefonen min. Jeg kan søke etter flomrisiko i mitt område, sier Ali.

Det er universitetsstudenter på teknologifag som har laget de nye di-

gitale kartene som hjelper innbyggere i flomutsatte områder. Dette har skjedd under veiledning av Buni, et lokalt teknologiselskap som jobber med innovasjon og kapasitetsbygging.

Kartprosjektet kalles *Ramani Huria*, swahili for «åpen kartlegging».

– Ramani Huria-kartene er brukervennlige. De kan brukes av alle mennesker, sier Osigili Lossai, offentlig ansatt i Tandale.

To regntider

I storbyen Dar es Salaam regner det kraftig to ganger i året. Ofte utløser dette alvorlige flommer som tvinger tusenvis av mennesker ut av hjemmene sine og fører til kostbare ødeleggelser.

Med de enkle nye internettprogrammene OpenStreetMap og InaSAFE kan mer enn 1,3 millioner innbyggere i lavtliggende områder i Dar es Salaam få til-

gang til informasjonen de trenger for å unngå flommene.

– Normalt ville vi ikke vite akkurat når flommen kommer. Disse nye programmene gir oss nødvendig informasjon, slik at vi kan forberede oss, sier Ali.

Vil forenkle folks liv

Jumanne Mtambalike, leder i Buni, forteller at selskapet ble startet i 2011. Siden da har teknologiselskapet spesialisert seg på programmer og smarttelefon-apper som kan brukes for å forenkle menneskers liv. Teknologiviklingen har delvis skjedd i samarbeid med myndighetene og med støtte fra Verdensbanken.

Blant de nettbaserte produktene selskapet selger er også en matbestillingsapp med leveringstjenester for lokale restauranter. ■

Droneer utstyrt med kameraer bidrar til å kartlegge flomområder i Dar es Salaam. Dronebildene lastes deretter inn i en database som brukerne har tilgang til via mobiltelefon. Foto: Frederick Mbuya

18 Tema: Leave no one behind

<<Leave no one behind>> er et av hovedprinsippene i FNs bærekraftsmål. Ingen skal utelates. De aller fattigste

Farlig ferd for å finne <<det siste barnet>>

tema:
Leave no
one behind

Indiske helse-
arbeidere og
Unicef-eksperter
risikerer å møte
hissige elefanter,
slanger og tigre på
sin ferd gjennom
jungelen for å gi
vaksiner til ALLE
barna i distriktet.

I India bor det 1,3 milliarder mennesker. 440 millioner av dem er barn. Og 27 millioner nye blir født hvert år. Hvordan nå ALLE? Hvordan sørge for at alle får utdanning, helsetilbud, rent vann, et godt miljø, tilgang på ren energi – og livsviktige vaksiner?

Av Nina Bull Jørgensen (tekst og foto), i India

og mest sårbare skal prioriteres. Men hvordan skal vi klare å nå «det aller siste barnet»? Og hvor er hun?

«Hver måned er vi innom ti små landsbyer. Flere av dem tar det 8–9 timer å nå, én vei. Føttene er eneste framkomstmiddel.»

Rajesh Francis, helsearbeider

India lanserte i fjor en storstilt vaksinekampanje. Målet er å utrydde meslinger og rubella. Her får Sobini (18 måneder) fra den lille landsbyen Ambumala det livsviktige stikket.

20 Tema: Leave no one behind

Det er 40 varmegrader. Skyggen fra palmene og de andre trærne har knapt nok noen svalende effekt. Lufta er stinn av fuktighet. Sandalene møter planter, kvister og steiner, men først og fremst; gjørme. Masse rødbrun gjørme. Nedoverbakkene er glatte. Oppoverbakkene bratte. Derfor kan lianene være gode å holde i...

– Skynd dere! Vi må få opp tempoet, ellers rekker vi ikke fram til landsbyen før monsunregnet skyller over oss!

Når det regner som verst flommer elva over. Da kommer vi oss ikke over broen. Vi blir *stuck*, advarer Rajesh Francis, en lokal helsearbeider fra byen Nilambur, helt nord i den indiske delstaten Kerala.

– Fins det ingen andre veier?

– Du kan jo prøve elefanttråkket, om du vil...

Bistandsaktuelt følger et team indiske helsearbeidere og Unicef-eksperter til fots gjennom tett jungel – med risiko for å møte hissige elefanter, slanger og også tigre (!). Målet er den bittelille landsbyen Ambumala, der barna skal få vaksiner.

Landsbyen ligger 16 kilometer fra sentrum av byen Nilambur. Det bor tjuefamilier der, med tilsammen trettiseks barn.

– Vi satser på å vaksinere alle barna fra 9 måneders alder, til 15 år, sier Francis.

Indias siste stikk

I 2014 erklærte India at kampen mot polio var vunnet. Nå er det krigen mot meslinger som gjelder, en sykdom som hvert år dreper nesten 50 000 indiske barn. Målet er å utrydde sykdommen i landet innen 2020 – et ambisiøst prosjekt i et land med fire tusen storbyer, 640 000 landsbyer og mer enn en milliard innbyggere.

I juli 2017 dro statlige myndigheter i gang en kampanje der de systematisk tar for seg delstat for delstat, distrikt for distrikt, by for by, nabolag for nabolag, hus for hus, barn for barn... Tidens største vaksinekampanje, ifølge Unicef – og enda mer komplisert enn kampanjen mot polio, blant annet fordi det nå dreier seg om et sprøtestikk, ikke bare to dråper på tunga.

De første 80 er enkle

– Hvor mange mennesker bor det i Norge?

– Litt over fem millioner, svarer Bistandsaktueltets reporter.

Slik starter samtalen med dr. Sakeena K. som er District Medical Officer i det «lille» distriktet Malappuram.

Bærekraftsmålene

■ Ble vedtatt av alle FNs medlemsland i New York 25. september 2015, og består av 17 globale fellesmål for en bærekraftig utvikling.

■ Ekstrem fattigdom skal utryddes, sosiale ulikheter skal utjevnes, og klimaendringene skal bremses – innen 2030. God helse, god utdanning og likestilling mellom kjønnene er blant de 17 målene.

■ Bærekraftsmålene erstatter tusenårsmålene som ble vedtatt i år 2000, og legger enda mer vekt på å realisere menneskerettighetene for alle. Hovedbudskapet er at ingen skal etterlates – *No one left behind*.

– Fem millioner, det er cirka like mange som her i distriktet det. Det betyr at jeg egentlig kan kalle meg «helseminister», sier kvinnen i rosa sari og ler.

Så lener hun seg over det tunge mørke skrivebordet i teak og sier alvorlig:

– De første åtti prosentene er enkle å nå. Det er de siste tjue prosentene som krever mest. Det er en utfordring å nå ut til absolutt alle – *ingen skal utelates*...

Distriktslegen i Malappuram har nettopp startet et nytt helsesamarbeid med skolene, *Health Action Through Schools*. Gjennom dette programmet klarer de å nå åtte av ti barn i distriktet, forteller hun.

Gjennom et enormt pyramidelignende system, sirlig kontrollert fra topp til bunn, fra sentrale helsemyndigheter til stat, distrikt og landsby får helsemedarbeidere og andre nøkkelpersoner grundig opplæring.

– Og så kurser vi lærere, deretter foreldreutvalgene på skolene, og så elevene. Vi har valgt et knippe fokusområder – som hygiene, ernæring, ikke-smittsomme sykdommer, og akkurat nå er det full oppmerksomhet om vaksinering. Men alle områdene er viktige og prioriteres, understreker «helseministeren».

Skolene og de lokale helsestasjonene er også viktige arenaer for vaksinekampanjen. Her er det enklere å få oversikt.

Henger etter

Den første offentlige helsestasjonen i India kom allerede i 1835. Og delstaten Kerala blir ofte trukket fram som et glansbilde, der man langt på vei har lykkes med både helsesystemer, infrastruktur, utdanning og likestilling. Men Malappuram-distriktet, som ligger nord i delstaten, har alltid blitt hengende etter andre distrikter, forteller dr. Sakeena.

– De siste årene har det skjedd mye både økonomisk og når det gjelder utdanning. Likevel henger vi etter på mange helsespørsmål, som for eksempel vaksinering.

Noe av forklaringen kan være historisk, tror distriktslegen.

– De sørlige delene av Kerala var lenge styrt av en lokal konge som var mer åpen til moderne medisin, vaksiner og andre nyvinninger. Mens her nord ble vi styrt av britene, og folk flest var imot dem. Derfor var de også negative til de medisinene og helsetiltakene utlendingene prøvde å innføre, forteller hun.

Kvinnene har utdanning – menn har makta

Flertallet av innbyggerne i Malappuram er muslimer, men det har egentlig ikke så mye med saken å gjøre, mener dr. Sakeena. Det som derimot er en reell utfordring er at mange av de muslimske mennene reiser til Gulfen for å jobbe og tjene penger, mens kvinnene blir igjen alene med barna.

– Ironisk nok har kvinnene her i distriktet mye høyere utdanning enn mennene. Mennene vil bare fortest mulig til utlandet for å tjene penger. På våre informasjonsmøter treffer vi kun mødre, mens det fortsatt er fedrene som tar beslutningene i familien. Det blir problematisk når de ikke er der, og når de ikke kjenner til helseprogrammene våre, sier legen.

– Derfor bør vi nå begynne å fokusere mer på å nå ut til menn. Selv er dr. Sakeena en rollemodell for mange kvinner i distriktet – som den

Dr. Sakeena er District Medical Officer i Malappuram-distriktet i Kerala, sør i India.

Mini Mudhuvan, lærer.

Innbyggerne i den lille jungelbosettingen Ambumala i kø for å få vaksiner. De er uvant med besøk av fremmede.

Foto: Nina Bull Jørgensen

første kvinnelige muslimen i den viktige stillingen som «helseminister». Posisjonen som *District Medical Officer* henger høyt og gir makt.

På tvers av ulike sektorer

Men for å lykkes er det viktig å samarbeide på tvers av sektorer og på alle nivåer, understreker hun.

– Vi har et godt samarbeid med utdanningsdepartementet og religiøse ledere i distriktet. Spesielt de muslimske lederne har bidratt, blant annet med å spille inn videoopplæringer og gjennom å oppfordre foreldre

i moskeen til å vaksinere barna sine. Verdens helseorganisasjon, Unicef og Lions International gir også veldig god støtte. Alle aktører fyller sine roller på en veldig god måte.

Sosiale medier og massemedier, store plakater og bannere på busser, tog og offentlige bygg, hyppige meldinger over høyttalere på togstasjonen, appeller fra artister, idrettsutøvere og andre kjendiser, kursing av journalister, konserter – alle tenkelige kanaler tas i bruk når helsemyndighetene i India, Kerala og Malappuram skal nå ut med sine budskap.

– Skal vi nå det siste barnet, må alle gode krefter i samfunnet mobiliseres. Og budskapene vi sender ut må tilpasses ulike målgrupper, understreker dr. Sakeena.

Fake news

Som ellers i verden, falske nyheter spres hurtig og effektivt via sosiale medier som Facebook og WhatsApp, blant

«De første åtti prosentene er enkle å nå. Det er de siste tjue prosentene som krever mest.»

annet myter om at vaksiner gjør barna sterile. Anti-vestlige holdninger spiller ofte inn. Noen mennesker er også imot mot alt som kommer fra sentrale indiske myndigheter og den sittende Modi-regjeringen, forklarer Ryaddin, en av de lokalt ansatte som jobber for Unicefs *Social Mobilization Network* (SMNet).

– Motivene bak motstanden kan være mange. For eksempel er en del av innbyggerne i distriktet opptatt av naturmedisin. Og mange såkalte *traditional healers* sprer skepsis og løgner om vaksiner og moderne medisin for å redde egen business, forklarer Ryaddin videre.

Unicef-medarbeideren har travle dager. Mobiltelefonen hans ringer ustandselig. Han får daglig inn rapporter fra vaksineteam som har møtt på problemer på ulike skoler nord i Kerala. Det kan være barn som ikke har møtt opp til vaksiner, eller det kan være foreldre som protesterer høylytt.

– Men vi unngår å gå inn i negative debatter med dem som sprer *fake news*. Vi velger heller å bombardere de samme sosiale mediene med positive budskap. Og vi reiser til de skolene og nabolagene der det er spesielt nye motstand og holder både fellesmøter og møter en-til-en, forteller den unge helsearbeideren.

Banker på døra

Distriktets hovedsete, *byen* Malappuram, er et sted der tegn på modernitet og økonomisk fremgang presser seg frem innimellom bygninger som ånder av tradisjonsrik historie. Blankpolerte fasader i glass og betong har reist seg, side om side med gamle hus i kolonistil. Biler, lastebiler og rickshawer tuter. Motorsykler og mopeder suser forbi med tre, fire og fem familiemedlemmer...

Alle samfunnslag. Menn i dress, skjorter eller hvite kjortler. Kvinner i jeans, fargerike sarier eller helsvart ni-

Dr. Shibulal, lege.

kab. Jenter med skoleuniform og musefletter, eller hijab.

– Noen av innbyggerne er vanskelige å nå fram til, men lette å overtale. Andre er lette å nå fram til, men vanskelige å overtale, sier dr. Shibulal, som leder helseprogrammet i distriktet.

Shibulal har jobbet som lege i distriktet i over tretti år og kjenner hvert eneste nabolag, hver eneste lille gatestubb og hvert eneste hus. Og alle kjenner dr. Shibulal – en mann i 50-årene med mørk bart, et stort smil og en smittende latter.

«*Interpersonal communication*» er hans mantra. Han er utrettelig i sin kamp for å nå ut med livsviktige vaksiner til alle. Og hører han om foreldre som nekter å vaksinere barna sine, setter han seg i bilen, drar hjem til dem og banker på døra.

To brødre

Akkurat nå har dr. Shibulal fått nyss om en familie i et nabolag cirka en times

Hvem er «det siste barnet»?

– DET SISTE BARNET befinner seg antakelig IKKE i et av landene vi anser som et av de fattigste, men heller i et av mellominntektslandene.

– Hun kan være en ung jente i et av Indias utkantstrøk, der helse- og utdanningstilbud, rent vann og sanitæranlegg mangler, der hverken myndighetene, givreland eller organisasjoner har nådd frem – der bistandsarkitekturen har feilet, sier Gates-direktøren.

Det kan være at landet ikke lenger kvalifiserer til å få økonomisk bistand, og/eller at myndighetene mangler styringsevne, forklarer han videre.

– Så vi må ikke bare se på de fattigste av de fattige, men også land som faller mellom to stoler. Det er en av våre største utfordringer, for å sikre at ingen barn blir utelatt.

– Fordi det er store forskjeller innad i landene...

– Ja, enorme.

Joe Cerrell, direktør for Global Policy and Advocacy i Gates Foundation.

– DET SISTE BARNET er i firedobbelt jeopardy. Hun er fattig, jente under 18 år, funksjonshemmet og tilhører en etnisk minoritet. Hun befinner seg i Myanmar, Ecuador eller Nepal.

– Hvordan jobber Plan for å nå dette barnet?

– Vi som organisasjon kan ikke gå gjennom jungelen og fysisk berøre hvert eneste barn. Vi må jobbe med de underliggende årsakene. Vi må se på politiske maktforhold. Og noen ganger må vi fysisk dra dit hun er for å forstå hennes virkelighet bedre.

Bistandsbransjen fokuserer for mye på symptomene i stedet for årsakene, mener Plan Internationals generalsekretær.

– Derfor jobber vi med kapasitetsbygging i lokalsamfunn og gir støtte til lokale organisasjoner. Og vi driver politisk påvirkningsarbeid.

Befolkningsgrupper er ikke utelatt fordi de er «glemte». Dette handler om at noen grupper, har mer makt enn andre, mener Plans generalsekretær.

– Vi gjør det vanskeligere for dem å «glemme». Og her er nøkkelen å sørge for data og statistikk, spesielt rundt jenters rettigheter. I mange samfunn blir jenter usynliggjort. Med riktig statistikk i hånda blir det lettere å kreve handling. Hvis politikere bare synser, føler og gjetter feil – da vil vi aldri se endring. ■

Anne Birgitte Albrechtsen, generalsekretær i Plan International.

22 Tema: Leave no one behind

kjøretur unna. Bistandsaktuelt blir med på lasset.

Høye palmer og glossy reklameplakater slåss om plassen langs veiene ut av byen. Asfalterte veier med gatelyst blir til humpete veier uten lys, før vi svinger av og følger en bred sti av jord og støv. De siste par kilometerne må vi gå til fots – i skumringen til sangen av gresshopper.

– Ser du de to husene der, sier Shibulal og peker på et gråbrunt hus og et rosa murhus.

– Der bor det to brødre med familiene sine. Den ene har to barn som begge er vaksinert. Mens broren hans i huset ved siden av nekter å vaksinere sine tre barn.

Den lokalkjente legen går med rolige skritt mot det gråbrune huset og banker forsiktig på døra. Ingen åpner. Han banker litt hardere. Fortsatt ingen respons.

– Ingen hjemme?

– Jo. Men det er nok bare kvinnene og barna som er hjemme. Når mannen er ute av huset vil de ikke åpne opp, sier legen og smiler unnskyldende.

Bomtur

I det rosa huset ved siden av blir vi derimot ønsket velkommen av både

foreldre, besteforeldre og en flokk med unger, familiens egne og barn fra nabolaget. Far i huset nikker og smiler og sier seg hundre prosent enig i at vaksiner er viktig. Han viser stolt fram begge barnas vaksinasjonskort, mens barnas mor og et par andre kvinner holder seg litt i bakgrunnen.

– Men hvorfor har ikke barna i nabo-
huset blitt vaksinert?

Faren i huset er veldig religiøs, får vi vite. Og han vil ikke at barna skal få «noe kunstig» i kroppen. Moren og kvinnene i huset har ikke noe de skulle sagt. Dr. Shibulal har en jobb å gjøre.

– Som du skjønner holder det ikke bare å dra til skoler, barnehager og helsestasjoner. Kommunikasjon, ansikt til ansikt med én og én, er det som må til, understreker han og kan ikke få sagt det ofte nok: «*interpersonal communication*».

Men denne kvelden ble det bomtur. Legen sier han må dra tilbake en annen dag. Å gi seg er ikke et alternativ.

<<Det siste barnet>>

– Bak den låste døra i det gråbrune huset må det være. Det er der «det siste barnet» er, tenker Bistandsaktuelt reporter i sitt stille sinn.

– Du vil finne henne i «det siste landet»

– JEG TROR «det siste barnet» er et sted i sentral-Afrika – i et land med svakt styresett, voldelige konflikter, dårlige vilkår for næringslivet og stor klimasårbarhet, sier Brookingsforsker Homi Kharas.

Kharas er visedirektør ved Brookings Institution og medforfatter av boka «The Last Mile in Ending Extreme Poverty».

– Også i det sørlige Afrika er utfordringene ekstremt store. Og det fins land som er rike, men som likevel har problemer med å nå det siste barnet, blant annet fordi det befinner seg i en utkant, legger Brookings-direktøren til.

– Men som regel handler det ikke så mye om geografi. Det handler mer om politisk klima. Og det kan påvirke et helt land. Det er viktig at vi også snakker om å ikke utelate noen land – *leaving no countries behind*.

Hvis selve landet ikke går i riktig retning, blir det også umulig å nå alle individene og «det siste barnet» i dette landet, understreker Kharas. Og bærekraftsmålene byr på enda større utfordringer enn tusenårsmålene, mener han.

– Vi lyktes med å halvere den ekstreme fattigdommen i Kina, India, Vietnam, Bangladesh og Etiopia. Nå må vi fokusere på landene som sliter med mye tøffere og vanskeligere problemer, sier han.

«*Severly off track countries*» (SOFT) er betegnelsen Brookingsdirektøren liker å bruke om slike land. Tilsammen utgjør de 31 av verdens land. I tillegg til DR Kongo, Den sentralafrikanske republikk og Burundi i Sentral-Afrika, trekker han fram land som Jemen, Somalia og Afghanistan.

Den siste mila

– Voldelige konflikter, arbeidsle-

dighet og miljøkatastrofer er de tre områdene vi har mest problemer med å finne ut av. Vi har ingen virkelig gode ideer om hvordan vi skal få slutt på konfliktene, vi vet ikke hvordan vi skal skaffe jobber til alle, og vi er heller ikke sikre på hvordan vi skal styrke samfunns motstandsdyktighet overfor naturkatastrofer. Hvis vi skal klare «å gå den siste mila» må vi tenke nytt og gjøre mye mer på disse tre frontene.

– Hvilken rolle spiller bistand og utviklingssamarbeid her?

– Utviklingssamarbeid og eksterne krefter spiller en kritisk rolle. Vi ser at disse landene ikke makter å komme seg løs fra fellen de er fanget i uten hjelp utenfra.

– Hva slags hjelp?

– Landene må selv være i førersetet, mens giverland og bistandsmidler kan være en katalysator. Det vil kreve en enorm dybdekunnskap, partnerskap og koalisjoner. Helt konkret *hvordan* vil variere enormt fra sted til sted. Det vil ta lang tid. Og det er veldig *risky*. Du ender kanskje med å oppnå lite – men det er like risikofyllt ikke å gjøre noe.

Ikke «severely», men ...

Det finnes enda en kategori land som også fortjener oppmerksomhet, ifølge Brookingsforskeren: Ikke fullt så dramatisk som «severely off track countries», men likevel «off track».

– Her havner hele 50-60 land i verden, der man har «seriøse politiske problemer». Store grupper av befolkningen blir utelatt og diskriminert av politiske årsaker, og vi ser ofte at myndighetene ikke har full kontroll over alle sine territorier. De har heller ikke et administrativt apparat som er effektivt nok til å nå alle deler av landet. ■

Homi Kharas, forsker ved Brookings Institution.

Hun har til nå reist i tolv timer med fly fra Oslo til Delhi, tre timer med fly til Kerala, ventet fire timer på et forsinket tog, reist fem timer med jernbanen til byen Calicut, deretter fem nye timer med bil til Malappuram, og så gått et stykke til fots.

Men det viser seg at det *aller* siste barnet befinner seg enda lenger unna...

Dagen etter befinner journalisten seg på en smal hengebro over en elv som snart vil renne over sine bredder.

Landsbyens første lærer

På broen er også en blå kjølebag med livsviktige vaksiner, en sykepleier, en lege, to lokale helsearbeidere, to Unicef-eksperter – og Mini Mudhuvan (40).

– Det er fire år siden jeg begynte å undervise barna i landsbyen. Før jeg kom hadde ingen i landsbyen gått på skole. Alle var analfabeter. Og de var redde for fremmede, forteller hun.

Mudhuvan er landsbyens første lærer noensinne. Og hun er helsearbeidernes døråpner. Hver eneste ukedag året rundt, uansett vær, går hun 16 kilometer fram – og 16 kilometer tilbake – i tett skog og ulendt terreng. Bare to ganger har hun snudd.

– To ganger har jeg sett en tiger, sier hun.

– Da har jeg snudd meg veldig rolig og gått med forsiktede skritt hjem igjen. Når jeg lukter elefanter stopper jeg bare og venter til de har gått videre.

I dag er vi litt heldigere. Ingen stripe katter eller dyr med snabel på stien så langt. Landsbyen Ambumala ligger en halvtimes oppoverbakke fra hengebroa.

Det livsviktige sticket

Når vi endelig kommer fram blir vi møtt av et par sykepleiere. De har gått i forveien. Sammen med dem, utenfor en grå liten murbygning, står en taus gruppe med voksne og barn. Bygningen fungerer både som skole og midlertidig helsestasjon.

Mudhuvan går enda litt lenger inn i skogen for å hente flere av barna. Hun får med seg en gruppe på 10-15 stykker. De kommer *ikke* dansende og syngende mot oss slik vi har opplevd på landsbygda mange andre steder.

Barna virker heller unnvikende, usikre og skeptiske. Kun et par av de minste koster på seg et nysgjerrig blick.

– Da jeg kom hit for fire år siden var de så redde for fremmede at de bare ville løpt og gjemt seg. Dette er et stort fremskritt, sier landsbylæreren.

Og barna stiller seg lydig opp i kø for å få det lille sticket, som vil gi dem en større sjanse til å leve lenger og holde seg friske. Innholdet i den blå kjølebagen har heldigvis klart seg på ferden gjennom jungelen. Det er bare å sette i gang med vaksineringen.

Unge mødre

Ett av barna bærer selv et lite barn på armen.

– Lillesøsteren?

– Nei, det er moren, forklarer Mudhuvan.

Bistandsaktuelt reporter hever øyebrynene.

– Hvor gammel...?

– Hun er 14. Hun fødte barnet da hun var 13. Barnet er nå 18 måneder gammelt. Faren til barnet er 23.

Barneekteskap og tenåringsgraviditeter er et annet tema helseteamet er opptatt av. Og igjen er læreren nøk-

kelen til å nå fram med budskapet. Helseteamet kommer hit én gang i måneden. Læreren kommer hver dag.

Monsunen nærmer seg

Den norske reporteren kommer hit antakelig bare én gang i livet. Det blir likevel ingen tid til å gå rundt i den lille landsbyen for å ta bilder, observere, snakke med flere. Nitten barn er vaksinert. To må vente til neste gang, fordi de ikke var helt i form. Det er tid for å ta beina fatt igjen.

– *Hurry up, ma'm!* Skynd deg, frue.

Teamlederen Rajesh Francis har det travelt. Himmelen har allerede begynt å gi fra seg noen små dråper.

– Husk monsunen, *ma'm*. Det er like før nå.

– *Bare ett bilde til, okay?*

– Skulle ikke du rekke et fly i morgen...?

Det er ingen bønn. Vi MÅ dra. Den bratte oppoverbakken er nå en glatt nedoverbakke.

Huleboere

Bistandsaktuelt reporter lar seg imponere over pågangsmotet og innsatsen til de lokale helsearbeiderne.

– *Det er utrolig hvor langt dere går for å nå ut med vaksiner og helse-tilbud. Her ute må vi vel kunne si at vi har nådd «det siste barnet»?*

– Vel... Dette er egentlig den letteste turen vi tar. Hver måned er vi innom ti *tribal colonies* til. Flere av dem tar det enda 8-9 timer å nå fram til, én vei. Og føttene er eneste framkomstmiddel, sier Francis og ler.

Tribal colonies er fellesbetegnelsen på små landsbyer bebodd av urfolk. Noen av dem bor også i huler, der de er beskyttet mot ville dyr. Andre er nomader, som helseteamet ikke alltid vet hvor befinner seg. De kan være spesielt vanskelige å finne, tilføyer den indiske helsearbeideren.

– Der inne et sted finner du nok det siste barnet, *ma'm* sier Rajesh Francis og peker enda lenger inn i jungelen. Men vi må dessverre snu her.

Vi rekker akkurat over hengebroa og elven før det høljer ned. En gentleman gir den norske journalisten paraplyen sin. Han tar selv et stort palmeblad over hodet. ■

Saradha var bare 13 år gammel da hun ble mor. I dag er barnet 18 måneder gammelt og er akkurat vaksinert mot meslinger og rubella.

Anuli (14) er jente, funksjonshemmet, fattig og fra en religiøs minoritet som ofte blir diskriminert. Moren er bekymret for mobbing og seksuell trakassering på skoleveien.

Anuli (14) fra Nepal har alle odds mot seg

Hun bor i et av verdens fattigste land, i et av landets fattigste områder, hun tilhører en minoritet, hun er bevegelseshemmet – og hun er jente.

Storslagne fjellformasjoner. Dype frodige daler. Vakre elver og fossefall. En fargerik og spennende kultur. Vennlige og gjestfrie mennesker. «Verdens tak»...

Slik vil kanskje en euforisk vestlig fotturist eller fjellklatrer beskrive Nepal.

For Anuli er virkeligheten en ganske annen. Nå prøver hun møysommelig å stavre seg oppover en steinete sti. På vei til skolen. Hun får som regel hjelp til å komme seg dit, men vil helst klare det alene.

14-åringen går på en ungdomsskole i distriktet Parbat vest i Nepal. Favorittfaget hennes er nepali.

– Jeg drømmer om å bli forfatter. Men jeg liker meg ikke på skolen. De andre barna slår meg, kaller meg «apekatt» og erter meg, forteller Anuli.

Bekymret mor

Det ene beinet hennes er bøyd i en unaturlig vinkel og håndleddet er vridd. Hun er født sånn, men har fått høre at det er mulig å bli bedre. Det som skal til er en enkel og relativt rimelig operasjon.

Men dette har aldri vært aktuelt. Faren tjener mindre enn tusen kroner i måneden og skal brødfø åtte familiemedlemmer – fire barn, kone og Anulis besteforeldre – som alle bor sammen i et lite mursteinshus.

– Jeg er spesielt bekymret nå som

hun er blitt tenåring, sier moren.

Hun er usikker på om det er lurt å fortsette med å sende datteren til skolen.

– Jeg er redd for at gutter og menn skal oppføre seg dårlig mot henne. Hun kan ikke beskytte seg selv. Det har allerede skjedd en gang. En dag under regntiden ble hun lokket bort av noen gutter med godteri. De tok på henne, bet henne og strødde alle bøkene hennes rundt så de ble ødelagt, sier moren.

Drømmer og ambisjoner

Astrid Hexeberg, som er videoproducent for Plan International Norge, møtte Anuli og moren på en reise til Nepal i november i fjor. Målet var å dokumentere funksjonshemmede barns levekår.

– Og vi ønsker å sette fokus på retten til utdanning som alle barn har, uansett funksjonsevne, sier Hexeberg.

Skolen til Anuli er del av Plan Nepals «Young Women Empowerment project», der målet er å gi jenter, og spesielt jenter med funksjonsnedsettelse, skolegang og bedre fremtidsmuligheter. Blant skolens to hundre elever har fire av dem funksjonsnedsettelse. Klassene er delt inn i «slow» og «fast» læringsgrupper, slik at undervisningen kan tilpasses ulike behov.

– Anuli har en funksjonshemming,

hun bor i et av verdens fattigste land, hun er muslim – en religiøs minoritet som ofte diskrimineres – og hun er jente. Men vi ønsker ikke at hun og de andre jentene vi møtte skal bli sett på som «marginaliserte» og stakkarslige, understreker Astrid Hexeberg.

– Det var sterkt å høre disse barna fortelle hvor opptatt de er av å få gå på skole og få seg en utdanning. Særlig når det da er så vanskelig for mange å gjøre nettopp det, tilføyer hun.

Inkluderende utdanning

Barn med funksjonsnedsettelse er en av hovedmålgruppene i Plan International Norges prosjekter i Nepal, forteller organisasjonens kom-

munikasjonssjef, Siv Meisingseth.

– Vi vil bidra til at de barna som ofte blir utelatt, slik som barn med funksjonsnedsettelse, barn fra kaste-løse dalit-familier – og jenter generelt – får realisert sin rett til utdanning. Sammen med lokale partnere jobber vi derfor med å gjøre skoler tryggere og mer jordskjelvsikre, og mer tilgjengelige for barn med funksjonsnedsettelse, forklarer Meisingseth.

På noen skoler innebærer dette fysiske oppgraderinger, blant annet i form av bedre sanitæranlegg og internatbygninger bedre tilrettelagt for funksjonshemmede elever, forklarer kommunikasjonssjefen.

Bevistgjøring av lærere, foreldre og andre er også svært viktig, mener hun.

– Vi vil gi lærere på to hundre skoler opplæring. Målet er at de skal bli bedre i stand til tilpasse undervisningen til barn med funksjonsnedsettelse. Samtidig er det viktig å drive holdningsarbeid i lokalsamfunnet, sier kommunikasjonssjefen. ■

– Fødselsregistrering er første skritt

– Å FÅ BARNET REGISTRERT ved fødselen er uhyre viktig for å nå det siste barnet, fastslår generalsekretær i Unicef Norge, Camilla Viken.

Hun viser til at dette er en fundamental rettighet barnet har etter FNs barnekonvensjon.

– Og det å ha en identitet er også billetten til mye annet, som skole og helsetjenester. Å vite hvor gammel ei jente er, for eksempel når hun blir giftet bort, er også viktig når det gjelder å oppfylle barns rett til beskyttelse, legger Viken til.

Men oppgaven er utfordrende. – Mange land har ikke gode nok

helsesystemer. I et land som Kongo ser vi at bare ett av tre barn blir registrert. Utfordringene ligger både i systemet og at mange flytter på seg i områder med krig og konflikt.

Unicef bistår myndigheter i å få på plass bedre systemer for registrering. – Vi jobber med å utvikle ny teknologi, som for eksempel fødselsregistrering via mobiltelefon. Dessuten har vi mobile helseteam som oppsøker barna der de er. Da er det ofte slik at de sørger for fødselsregistrering samtidig som de gir vaksiner, sjekker om barna er underernærte eller om det er andre helsebehov, sier Viken.

24 Intervjuet

– Dette spillet kan lære 2 millioner syriske barn å lese

En ny norsk-initiert app for mobiltelefon tar sikte på å nå millioner av flyktningbarn verden over. Tanken er at barn som ikke får gått på skole likevel skal lære seg å lese. **Av Nina Bull Jørgensen**

Hver gang norske ministre, statssekretærer og Noradsjefer skryter av Norges «innovative bistand», trekker de fram utdanningsappen for Syria. Og nå begynner ulike internasjonale aktører også å vise interesse.

Primærmålgruppen er syriske barn som er rammet av krig og står utenfor skole, de barna som ikke har noen annen form for undervisningsopplegg. Målet er å hjelpe dem til å lære å lese på arabisk. I tillegg finnes det syriske flyktningbarn som går på skole i land der de ikke kan undervisningspråket, for eksempel i Tyrkia.

– Appen kan brukes alle steder der man har problemer med å gi nok morsmålsundervisning, også blant flyktninger i Norge, fastslår Liv Marte Kristiansen. Seniorrådgiveren har så langt brukt mer enn tre år på prosessen med å utvikle #EduApp4Syria.

Arabisk regnes som et av de fem vanskeligste språkene i verden å lære seg, forklarer hun. Selv om arabisk er morsmålet til mer enn 200 millioner mennesker i verden, finnes det få digitale læringsverktøy som bidrar til å lære barn å lese og skrive på dette språket.

«Chocolate covered broccoli»
«BÆÆ. THÆÆ. Pip, pip, pip, PLING!» En glad kvinnestemme, og den dype mannstemmen til en kjent syrisk skuespiller. Små søte monstre som skal mates. En rampete gul gjetterhund med blå trikot, lang rød tunge og lilla hanekam. Og bokstav-sauer som løper rundt og gjemmer seg bak grønne busker.

Dette er noen av ingrediensene i de to utdannings-appene «Feed the monster» og «Antura».

Liv Marte Kristiansen morer seg høylytt mens hun viser fram de ulike nivåene, premiene og festlige detaljer.

– «Brokkoli med sjokoladetrekk», hva legger du i det uttrykket?

– Det var en kjent amerikansk for-

sker som tok i bruk det uttrykket - chocolate covered broccoli. Man tar noe som egentlig er ganske kjedelig og så prøver man å pakke det inn med noe søtt på overflaten. Man legger inn noen stjerner og symboler, litt jippi og feedback-looper og sånn. Men når du tygger litt i det så er det fortsatt brokkoli...

– Er det det dere har gjort?

– Nei, vi har ikke vært så lettvinde.

Vi har vært opptatt at det skal være et narrativ, en dynamikk som gjør at du får lyst å spille videre, med stadig får nye utfordringer og vanskeligere nivåer, som samtidig gir mestringsfølelse og et mål med det du gjør.

Kahoot-gründer med på laget

En av Kristiansens viktigste såringspartnere er Alf Inge Wang, mannen bak verdenssuksessen Kahoot – quizkonseptet som har tatt stuer, bursdagsfester, klasserom og jobbseminarer verden over med storm. Da #EduApp4Syria-prosjektet startet opp i 2015, var Wang også Norges eneste professor i spillbasert lærings-teknologi.

– Alf Inge er veldig god på å gjennomskue når det er for mye brokkoli under sjokoladen. Når noe bare er pakket inn men ikke ekte på innsiden.

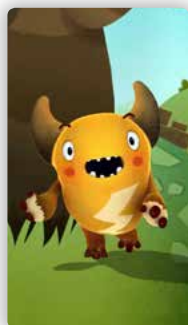
Hun forteller at de har sett mye sjokoladedekt brokkoli i løpet av denne prosessen.

– Vi arrangerte opprinnelig en konkurranse med 78 bidrag, og der var det mye variabelt. Mye ballonger og godteri. Man hadde bare lagt det på. Barn gjennomskuer veldig lett når noen prøver å gi dem noe som egentlig ikke er særlig gøy – men likevel sier: «Dette er gøy, dere!».

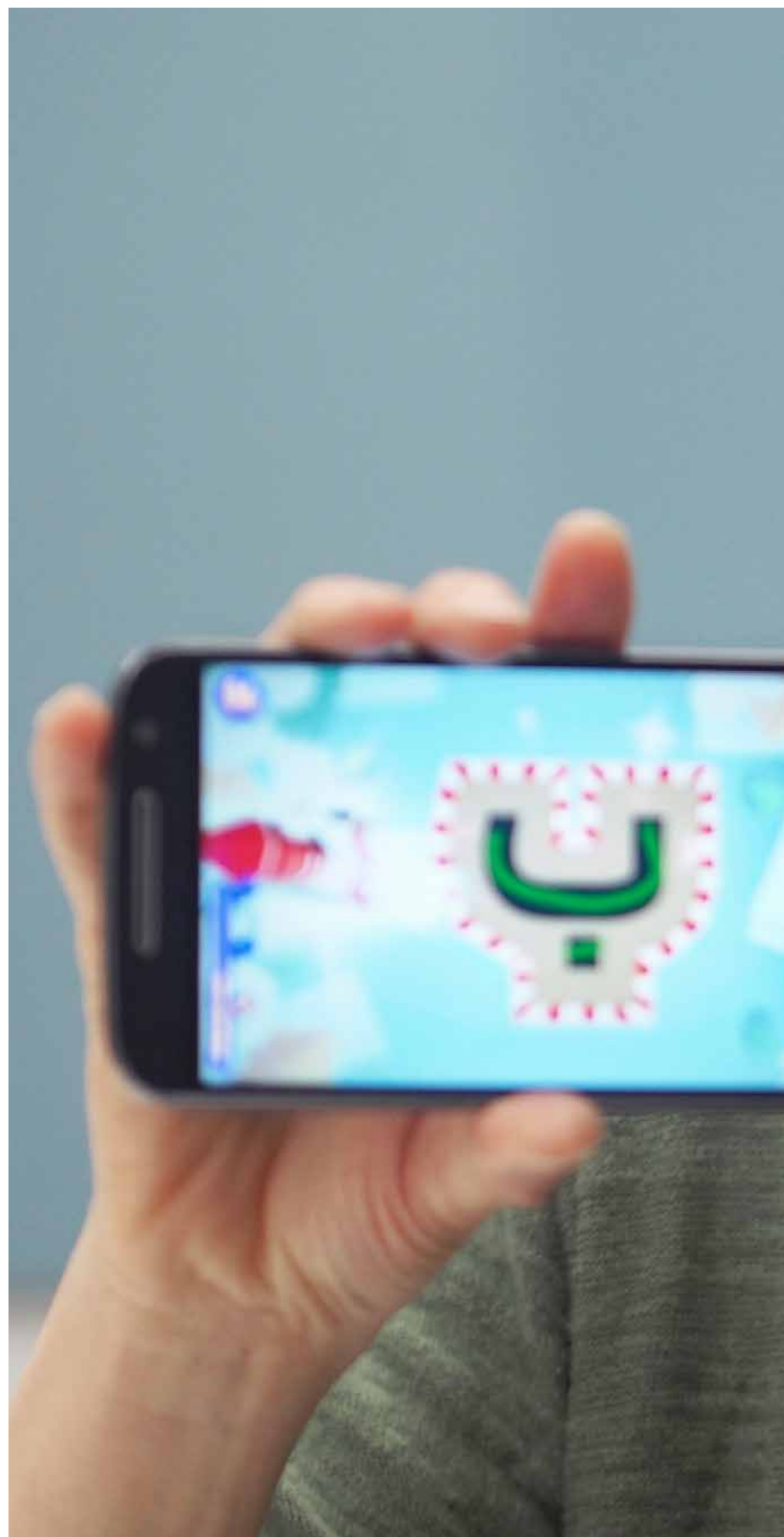
Når brukeren direkte

– Dere har hatt et budsjett på 20 millioner kroner. Vil du kalle dette kostnadseffektiv bistand?

– Ja, jeg vil egentlig det. Når det gjelder brukere, estimerer vi at vi alle-

Dette er det søte monsteret som skal lære barn å lese.

rede har mer enn 80 000 installerte. Og det er av førsteversjonen. Og vi har en evaluering som snart skal offentliggjøres. Den viser positive funn både på det psykososiale og på læring. Men vi er ikke ferdige, og det kommer oppdateringer og forbedringer på bakgrunn av funn i evalueringen.

Og spillene er åpent lisensierte, understreker Kristiansen. Hvem som helst kan bruke dem og videreutvikle dem til eget formål.

– For eksempel er «Feed the monster» allerede i ferd med å bli laget i hundre ulike språkversjoner, primært rettet mot språk der det er store utfordringer med leseferdigheter. En av de språkversjonene som kommer nå er på hausa-språket i Niger. Så med tanke på skaleringspotensial er vi mer i startgropa på vei til den virkelige utrulling, vi er ikke i mål.

– Men vil du si at de som virkelig trenger det får uttelling, ikke bare konsulenter og app-designere?

– Dette er mer effektivt enn mye annet. Vi har jo ingen mellomledd

mellom teknologien og brukeren. Du ser mange andre bistandstiltak med flere mellomledd, som når langt færre brukere enn det vi gjør.

– Av budsjettet på 20 millioner har 15 millioner gått til spillutviklingen. Først ble fem prototyper valgt ut til en innledende fase, hvor de fikk 500 000 hver, så tre til neste fase, så to, osv. Tre millioner er brukt til en doktortrad på NTNU – og to millioner til prosjektledelse.

– Konkurrenter er velkommen

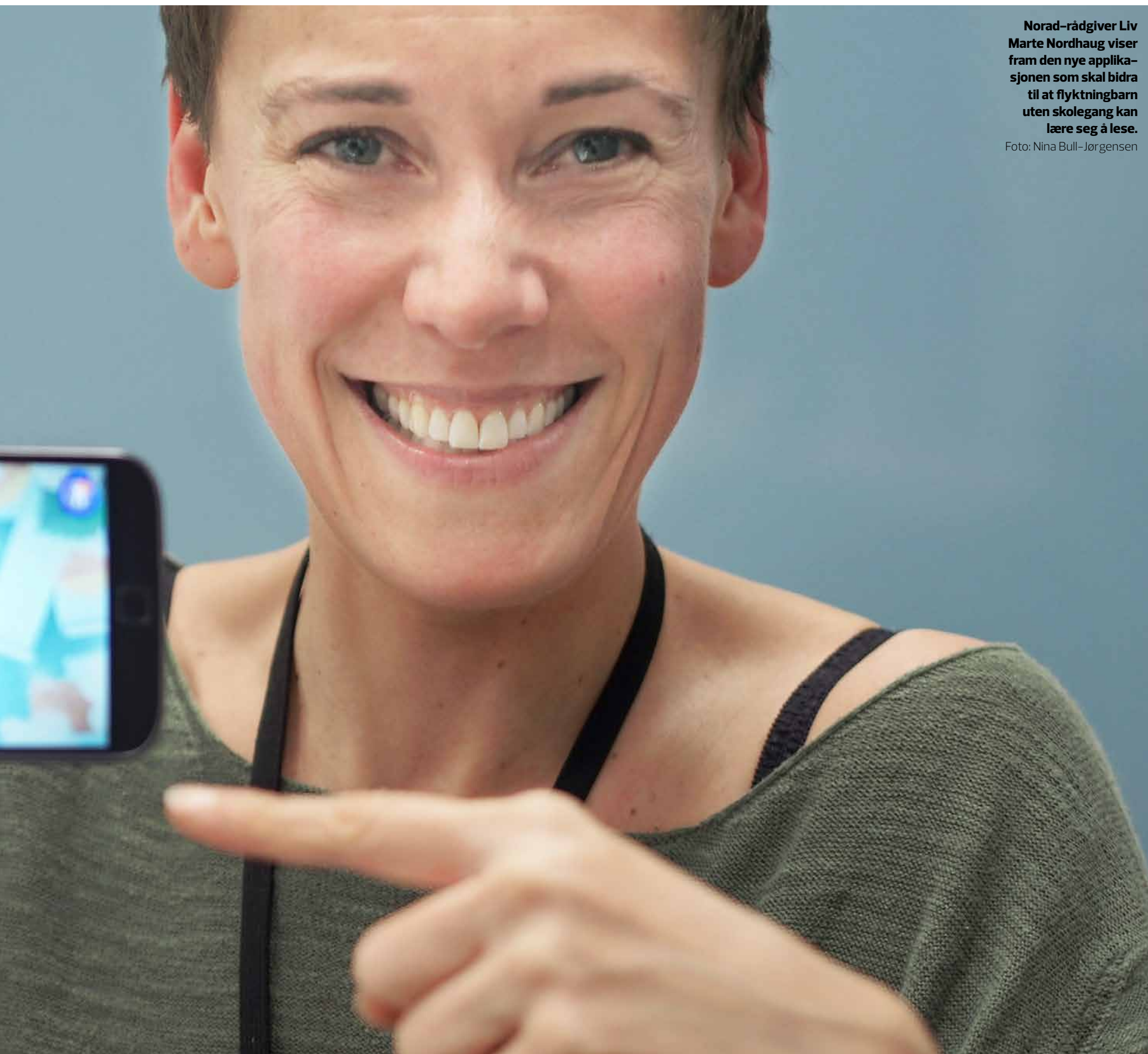
– Dere er ikke redde for at disse appene kjapt blir utdatert; ting skjer jo så fort...?

– Ja, ting skjer fort på app-fronten, og det er veldig gledelig. Det skjer veldig mye bra på læringsteknologien, for eksempel her i Norge der Dragon Box er blitt mattepensum, ikke sant. Men vi mener at vi har vært med på å bidra til at det skjer mye mer på arabisk.

Kristiansen sier at hun ønsker variasjon velkommen, samtidig som hun vet hvor enormt mye som ligger bak.

Norad-rådgiver Liv Marte Nordhaug viser fram den nye applikasjonen som skal bidra til at flyktningbarn uten skolegang kan lære seg å lese.

Foto: Nina Bull-Jørgensen

– Nå har vi hatt en evaluering med 900 barn i Jordan og en kontrollgruppe, og både kvantitative og kvalitative analyser. Det fins veldig lite som er testet på den måten der ute. Vi har ikke kommet over noe av dette kaliberet, i hvert fall ikke på arabisk.

– Men hvis vi er med og brøyter vei for at det kommer mer, er det er bare positivt. For selv om ting går fort, ja – så ser vi at leverandøren her har jobbet beinhardt hele veien. Og hvis man skal gjøre det skikkelig, integrere pedagogikk, spillformatet og det visuelle, så er ikke det noe du gjør på 48 timer altså. Så de som eventuelt skal komme med noe bedre, må også jobbe ganske mye. Og det ønsker jeg hjertelig velkommen.

Viktige partnere

– Hvor mange brukere tar dere sikte på å nå?

– Det er et «moving target». Hvis vi tenker primærmålgruppen er antallet syriske flyktningbarn utenfor skolen på 2,25 millioner. Men det er jo ikke sånn at én nedlasting er én bruker.

Ofte er det flere brukere på en telefon. Eller samme app på flere «devices». Og vi har fått høre at mange deler appen offline, via blåtann.

Prosjektlederen fra Norad forteller entusiastisk om et tett samarbeid med USAID, World Vision og Unicef innovation. I tillegg har Den Internasjonale Røde Kors-føderasjonen og Røde Halvmåne vist stor interesse.

– Vi har allerede en stor sirkel av interesserte som vi har bygget opp etter lanseringen i mars 2017. World Vision er for eksempel svære på bakken. Så det kan hende vi undervurderer bruken veldig, fordi den deles på så mange måter. Kanskje er det allerede 200 000 brukere, men det vet vi ikke med sikkerhet. Dette er en historie som fortsatt skrives,

«Feed the monster» er allerede i ferd med å bli laget i hundre ulike språkversjoner.»

sier Kristiansen.

– Og framover satser vi på å samarbeide enda mer med mobiloperatører. Nå kommer for eksempel Orange inn. De er tilstede i Jordan og ser på muligheten for å promotere spillet via SMS, og det som heter «zero rating» det vil si gratis nedlasting, uten å bruke opp datamengde. Tilsvarende med Turkcell i Tyrkia, der vi ser at det er et stort behov for mer morsmålsundervisning blant syriske flyktningbarn.

Syriske foreldre som norske

#EduApp4Syria har også et mål om å kunne bedre psykososialt velvære.

– Barn som har opplevd mye vondt og mye kaos har kanskje problemer med å konsentrere seg. Med dette spillformatet kan man lære i sitt eget tempo, repetere når man vil – man kan engasjere seg i noe morsomt som hjelper deg å lære uten at du tenker så mye over det.

– Syriske barn på flukt, hvor bevandret er de i ny teknologi, apper, smartphones?

– Evalueringen er gjort med barn i Asrak-leiren i Jordan, og de regnes som noen av de mest sårbare og fattige flyktningene. Likevel er utbredelsen av smart-telefoner høy. Ifølge Turkcell er det også er en veldig høy andel av syriske flyktninger i Tyrkia som har en smart-telefon.

– Og barna får bruke foreldrenes telefon...?

– Ja, det er jo det samme som her hjemme. Det er ikke alle som er like positive til å la barna bruke. Vi legger mye vekt på å kommunisere tydelig til foreldrene at dette har blitt grundig testet. Og det viser seg at de aller fleste foreldrene vil la barna sine spille spill som fører til læring, sier Liv Marte Kristiansen.

Hun forteller at det er en del syriske foreldre som ikke kan lese selv, som også har blitt interessert i appen.

– De bekrefter at de kommer til å bruke den selv, sier Norads prosjektleder – før hun innrømmer at også hun har lært seg det arabiske alfabetet gjennom å mate søte små monstre og jakte på viltre bokstavsauer. ■

På jakt etter risens ville slektninger

Norge har investert 400 millioner bistandskroner i forskning for at kommende generasjoner skal få noe å spise. Blant forskernes oppgaver er å finne og lagre matplantenes ville slektninger. Det haster. Årsak: klimaendringer.

Av Anna Liljemalm (tekst) og Erik Abel (foto), i Nepal

Deepa Singh Shrestha og de andre forskerne er på vandring i Chitwans nasjonalpark i det sørlige Nepal. På stiene i parken har vi og forskerne følge av gode, lokalkjente livvakter; en skogvokter og en svær hunnefant. Elefanten tar teten, den er vant til å kjenne lukta av villdyr, som det er mange av i denne parken.

Forskerteamet må, bokstavelig talt, bevege seg raskt. Ikke på grunn av villdyrene. Men i en verden der mennesker underlegger seg mer og mer natur og klimaet endrer seg, er arbeidet med å finne matplantenes ville slektninger en kamp mot klokka.

På jakt etter villris

Deepa Singh Shrestha er prosjektleder og den eneste kvinnen i forskerteamet. Denne gang er det *ris* det handler om for forskerne, en ekstremt viktig kilde til ernæring. I Nepal spiser folk ris hver dag. Risen er både mettende og rik på B-vitaminer.

Men i takt med klimaendringene blir det stadig vanskeligere å dyrke ris. Ekstrem tørke og flom er bare noen av utfordringene. Forskerne tror urgamle risarter, såkalte ville slektninger, kan være løsningen.

Ville plantearter er i slekt med sine dyrkede fettere på Asias tett-

beplantede åkrer og rismarker, men kan ha egenskaper som de moderne planteslagene mangler. For eksempel sykdomsresistens og evne til å takle ekstreme værskifter. Ved å krysse ville slektninger med kultiverte sorter kan disse egenskapene overføres.

Grytidlig morgen

Deepa Singh Shrestha er prosjektleder, utdannet botaniker og den eneste kvinnen i forskerteamet. Hun holder skarpt utkikk med omgivelsene. Utfordringen er å finne stedene der villrisen vokser. Det er det som er hovedutfordringen for forskerteamet i dag.

Klokka er bare seks om morgenen, og den leirete bakken kryr av bittesmå blodigler. Turen skulle ta en time. Vi har allerede vært ute i to.

– Her! roper plutselig forskerkollegaen Krishna Hari Ghimire. Men strået han holder i hendene viser seg å være *falsk alarm*. Det er ikke villris. Vi leter videre...

Både rikt og fattig

Nepal kan beskrives som både fattig og rikt på samme tid. Landet er i ferd med å komme seg på beina igjen etter en langvarig borgerkrig. For to år siden ble landet også rammet av et kraftig jordskjelv som kostet 9000 mennesker livet. Selv om andelen fat-

tige er blitt redusert siden 1990-tallet, er Nepal fortsatt et av verdens fattigste land. Det er dessuten tettbefolket. På et område tilsvarende snaut halvparten av fastlands-Norge bor det nesten 40 millioner mennesker.

– Vi er fattige, men vi er rike på biologisk mangfold. Nepal er et av landene i verden med størst biologisk mangfold. Her finnes det vekster som ikke eksisterer noen andre steder, sier Deepa Singh Shrestha.

FNs mat- og jordbruksorganisasjon, FAO, anslår at 75 prosent av de planteslagene som ble dyrket i verden ved starten av 1900-tallet, har forsvunnet. For å hindre at flere lider samme skjebne har den internasjonale organisasjonen Crop Trust tatt initiativ til et prosjekt som handler om å samle inn frø fra ville slektninger. Det tiårige prosjektet har en prislapp på 50 millioner dollar, og helfinansieres av den norske regjeringen.

Målet er på sikt å tilpasse jordbruket til et endret klima og dermed sikre den globale matsikkerheten. Det gjelder Nepal, og det gjelder flere andre land. Men fortsatt står det mye igjen å gjøre. Veldig mye.

Toppforskere er med

I Chitwans nasjonalpark begynner Deepa Singh Shrestha å bli nervøs. De nepalske forskerne er ikke alene.

Noen av Europas ledende forskere innen området er også med på turen.

Også Knut Storberget er med. Han er styremedlem i Crop Trust og har bare noen dager før gjort unna sine siste dager på Stortinget. Forsker Ola Westengen fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og Norads rådgiver på matsikkerhet Daniel van Gilst fra Norad er også her. Alle er nysgjerrige på hennes arbeider.

Deepa Singh Shrestha tørker vekk noen svetteperler fra panna med sitt gule skjorteerm. Fortsatt ingen villris. Derimot finner vi ferske tigerspor. De er bare noen timer gamle, og gruppen oppfordres til å holde seg samlet. Terrenget er tidvis vanskelig framkommelig, og Daniel van Gilst oppdager en blodflekk på skjorta. Ei blodigle har hatt en skikkelig fest. Også Knut Storberget og Ola Westengen er utsatt for det samme. Den feitesten av blindpassasjerene holdes opp til allmenn beskuelse. Den har suget i seg så mye blod at den er helt sprengfull.

Under et stort tre finner vi til slutt det vi leter etter. Villrisplantene er halvannen meter høye og minner egentlig mer om gras enn om ris.

Ris som tåler tørke

– Denne risen klarer å vokse i tørre

Prosjektleder og botaniker Deepa Singh Shrestha er bekymret. Det haster å finne de plantesortene som kan bidra til å fø Asias kommende generasjoner, mener hun.

områder. Det er en egenskap som blir stadig viktigere i verden. Også her i Nepal. Før fikk vi masse regn under monsunen. I år kom det bare to skybrudd på fire måneder. Etterpå var det bare tørt, sier Deepa Singh Shrestha.

De nepalske forskerne graver opp en plante med rot og alt. En av dem børster bort jord fra planten, en annen klipper biter av dobbeltsidig tape. En tredje tar fram ei plantepresse. Forsiktig festes planten på avisapparat og presses sammen. Deepa Singh Shrestha tar fram mobilen og begynner å artsbestemme risplanten.

Hva gjør en en Norad-rådgiver og en tidligere justisminister i en kornåker i Nepal? De leter etter villris. I en fjellandsby like utenfor Pokhara finner Daniel van Gilst og Knut Storberget med god hjelp av assistentforsker Santosh Sharma fra Nepals genbank, ris i alle mulige farger og former.

28 Aktuelt

Forskerne er nøye med å notere hva de har funnet og hvor det skjedde.

Det viser seg at risen ennå ikke er moden. GPS-koordinatene noteres nøye. Om en måned må de finne tilbake til nøyaktig dette stedet for å kunne samle inn frøene. Frø som seinere kan brukes til å utvikle framtidens ris.

Globale problemer

I takt med klimaendringene reduseres mengden dyrbar jord i verden. På grunn av ekstrem tørke har familier i Kenya allerede blitt tvunget til å oppgi jord som er brukt i generasjoner. I Egypt trues fruktbar jord av stigende havnivå. Å få slutt på sult er pekt ut

Ville slektninger

■ Ville vekster er forfedrene til dagens moderne matplanter. Med tiden har de utviklet en rekke verdifulle egenskaper, som for eksempel motstandskraft mot tørke og sykdomsresistens.

■ Det er allment ansett som vanskelig å arbeide med ville slektninger. De er vanskelig å finne og vanskelig å håndtere. Når man krysser en moderne sort med en vill slektning, tar det 10 til 30 år før den nye sorten kan brukes. Mange private planteforedlere ser derfor på ville slektninger som høyrisikoprojekter.

■ Hos noen sorter villris modnes for eksempel ett og ett riskorn av gangen. Riskornet slippes fra planten med en gang det er modent, og det gjør høstingen så godt som umulig. Den egenskapen vil man derfor prøve å foredle bort.

som ett av FN's viktigste mål. Tørke er en av de viktigste årsakene til avlingssvikt og matmangel. Vekster som klarer seg under tørre forhold er derfor ekstra verdifulle.

Ris, mais og hvete er de tre vekstene som metter størstedelen av jordas befolkning. Derfor er det sterkt fokus på akkurat disse tre. Men Crop Trust er nøye med å samle inn alt de kommer over. Det er umulig å vite hva jordbruket kommer til å trenge om hundre år. Det kan finnes sykdommer som i dag er veldig uvanlige, men som plutselig sprer seg. Det behøves planter som er resistente mot det. Ett eneste frø kan avverge framtidige sultkatastrofer.

Norge eier globalt frølager

Norge har tatt på seg en forholdsvis stor rolle i arbeidet for den globale matsikkerheten. Det gjelder ikke bare når det gjelder finansieringen av de ville slektningene – arbeidet til Crop Trust er i stor grad finansiert av norske bistandsmidler. Den norske staten eier også det globale frølageret på Svalbard.

Knut Storberget var justisminister fra 2005 til 2011. Etter at han kom tilbake til Stortinget har han engasjert seg i landbruksspørsmål, som Arbeiderpartiets landbrukspolitiske talsmann. Han kom også med i styret for Crop Trust.

– Jeg har arbeidet lenge med justispolitikk, og når jeg har vært ute i verden har folk spurt meg hvorfor det er så lite kriminalitet i Skandinavia. En av grunnpilarene er at vi kan leve av det vi har. Mat kan være årsak til krig i mange land, men ikke hos oss. I allfall ikke i dag, sier Storberget.

Surya Prasad Adhirari, bonde

Fem dagers leteaksjon

Jakten på villrisen fortsetter. Det finnes flere sorter villris i Nepal, og til nå har vi bare funnet den første. Sort nummer to viser seg imidlertid å vokse på et betydelig mer lett-tilgjengelig sted. En times busstur og en liten promenade senere er den allerede lokalisert. Også denne er ekstra tørkeherdig.

I til sammen fem dager veksler vi mellom smale hårnålsvinger i fjellene og travle bygater. Vi leter etter villris i skoger og i grøftekanter. Til slutt savner vi bare den aller siste sorten. De nepalske forskerne vet med sikkerhet at den vokser ved en sjø på den andre siden av fjellene, men det tar noen dager før vi kommer dit. Langs vegen passer vi på å besøke risbønder.

I en fjellandsby rett utenfor Nepals nest største by Pokhara vokser risen i bratte terrasser. Himalaya avtegner seg i bakgrunnen og Mount Everest er ikke langt unna. Vi befinner oss 1250 meter over havet, men nepalerne dyrker ris

helt opp til 3050 meter. Det er nesten 600 meter høyere enn Galdhøpiggen.

Rismarken framfor oss skifter i alle mulige farger. De fleste sortene er grønne, men en er svart og en annen rød. En tredje er lilla i toppen. De varierer også ganske mye i høyde. En enkelt sort ser ut til å være angrepet av insekter.

Det er en testavling. Landsbyens bønder har sammen plantet en rekke ulike sorter for å kunne sammenligne dem med hverandre.

Rask hybrid eller «gammel traver»?

Hadde vi kommet for noen år siden hadde de fleste i dette området dyrket hybrider, såkalt høyavkastningsris. De krever ugrasmidler og ekstra mye vann. Til gjengjeld gir de betydelig større avlinger enn de gamle sortene.

– Men hybridene er følsomme for været. Å vanne og kjøpe ugrasmidler er dessuten dyrt. Stadig flere har begynt å gå tilbake til de gamle sortene. De gir mindre avling, men er mer stabile, sier bonden Surya Prasad Adhirari.

For å forbedre de gamle sortene har han på egen hand forsøkt å krysse ville slektninger av ris med lokale rissorter. Han lyktes ikke med å få frø på de nye plantene, men han kom et godt stykke på veg.

– Det er veldig komplisert å gå fra en vill slektning til en vekst det faktisk er mulig å anvende. Det er ikke bare å finne tørkeherdige villrissorter og så kjøre på. Planteforedling kan ta 30 år. Bønder i fattige land framstilles iblant som passive, men denne bonden har en dyp forståelse av hva det handler

Deepa og hennes team graver opp en plante og plasserer den midlertidig i en pet-flaske. Planen er å ta med planten til Katmandu og forsøke å dyrke den fram på genbankens jorder.

De nepalske forskerne sparer en presset kopi av hver villrissort i et herbarium. Gjennom å logge eksakt hvor og hvordan risen vokser kan man også finne tilbake til samme sted mange tiår senere.

I en lokal frøbank oppbevares mengder av viktige frø i glasskrukker. Landsbyene bytter også frø med hverandre. På den måten bevares frøene selv om en av frøbankene skulle rammes av skader eller naturkatastrofer.

Store deler av Nepal er svært kupert, og for å kunne dyrke i fjellene kreves sorter som er særlig hardige. Under det store jordskjelvet i 2015 mistet bøndene mange viktige frø i rasmassene. Noen er blitt reddet med hjelp fra ulike organisasjoner.

Norsk satsing

■ Norge satser inntil 400 millioner kroner over ti år på ville vekster som kan øke verdens jordbruksavlinger og gi bedre matsikkerhet. Pengene tas fra bistandsbudsjettet.

■ Forskere jorda rundt er med i et kappløp mot klokka om å samle inn og bevare mange av de aller viktigste plantene for framtidig matsikkerhet. Mer enn 1600 ville slektninger av 20 viktige matplanter er undersøkt og lagret.

■ Forvaltningen av prosjektet «Matplanter ville slektninger», som nå er i sin siste fase (2017–2020), er delegert Norad. Norsk støtte per år i denne siste fasen er på 40 mill. kroner.

om. Det er dypt imponerende, sier Ola Westengen.

Pytonslange-sjøen

Et par dager senere nærmer vi oss Ajingarasjøen. Deepa Singh Shrestha lener seg tilbake. Dette har hun sett fram til. For nøyaktig ett år siden fant hun og hennes kolleger en enorm populasjon av sykdomsresistent villris her.

Ajingarasjøen, som betyr pytonslangesjøen, ligger langt ute på landsbygda.

◀◀ Stadig flere har begynt å gå tilbake til de gamle sortene. De gir mindre avling, men er mer stabile.▶▶
Surya Prasad Adhirari, bonde.

Vi kan ikke dra med buss, og vi forstår raskt hvorfor. De siste milene er vegen et lappeteppes av hull. Bilene må kjøre i sneglefart, og rett som det er skraper understellet ned i bakken.

Vi kommer fram like før solnedgang. To bønder stirrer overrasket på delegasjonen, og himmelen skifter til rødt og rosa. Det er idyllisk og vakkert, men for første gang blir Deepa Singh Shrestha helt taus. Hun bare stirrer.

– Hele dette området var fullt av villris. Det var vår største og beste populasjon. Nå er det borte, sier hun til slutt.

Noen tuer står igjen, men det er alt. De to bøndene vi nettopp passerte forteller at området er ryddet og rensket for å drive fiskeoppdrett.

– Når store mengder villris får vokse uforstyrret i mange hundre år finnes det ofte naturlige variasjoner innen populasjonen. Det er ekstremt verdifullt. Nå har vi mistet det. Vi må finne en ny hotspot, det er helt avgjørende for arbeidet vårt. Men hvor?

Deepas triste sukk

Bilmotorer startes igjen. Frontlyktene lyser opp vegen, det har allerede rukket å bli bekmørkt. Et dypt sukk kommer fra Deepa Singh Shrestha. Når hun er sikker på at ingen hører det, hvisker hun noe om hvor trist det føles. Motvillig hopper hun inn i en bil og slår igjen døra.

For Knut Storberget, Ola Westengen, Daniel van Gilst og de andre blir det tydelig hvor mye det haster med dette arbeidet. Mange land som er rike på biologisk mangfold, er samtidig fattige, men utvikles nå i hurtig tempo. Å

Ola Westengen, forsker

Deepa Singh Shrestha, prosjektleder.

Storberget:

– Forsvinner disse artene, får vi dem aldri tilbake

– På dette området står verden overfor spørsmål som er ugjenkallelige. Forsvinner disse artene og genene får vi dem aldri tilbake. Det er en historisk tid, sier matsikkerhetsaktivist og og eks-justisminister Knut Storberget.

Han viser til at klimaforandringer allerede påvirker bønder en rekke steder i verden, og mener at politikere må ha en sterk bevissthet om klimaspørsmål og bevaring av biologisk mangfold.

Den tidligere Ap-politikeren og høyesterettsadvokaten er med på reisen til Nepal som en engasjert forkjemper for matsikkerhet og biologisk mangfold. I tre år har hedmarkingen vært styremedlem i organisasjonen Crop Trust som arbeider med slike spørsmål, og de siste to årene på Stortinget tok han initiativ til seminarer om matsikkerhetsproblematikk på Stortinget.

samle inn ville slektninger er en kamp mot klokka.

Deepa Singh Shrestha håper at de ville slektningene og den globale matsikkerheten kommer til å få en mer sentral rolle i framtida. Både i Nepal og i andre land. Til nå har snakket om kli-

– De som jobber med lokal matproduksjon, selv i liten skala, sitter på enorm kompetanse. Jeg synes ikke vi skal overlate all produksjon av mat til store multinasjonale produsenter, og bonden vi traff i Pokhara ble for meg en representant for den tanken. At de nepalske forskerne arbeider så hardt for å finne villris er også dypt imponerende, sier Storberget.

Arbeidet for verdens ville vekster er et tillitsverv og en sak han brenner for. Til daglig er han fylkesmann i Hedmark og Oppland.

Knut Storberget, tidligere justisminister (Ap), er styremedlem i den norske støtten organisasjonen Crop Trust.

maendringer mest dreid seg om havnivåstigning og CO2-utslipp. I takt med at landbruket blir stadig hardere rammet tror hun spørsmålet om matproduksjon kommer til å bli høyere prioritert.

– Om vi mislykkes med å dyrke mat, da mislykkes vi med alt. ■

Gjennom å kombinere video, bilder og vitneutsagn klarer Forensic Architecture å skape 3D-versjoner av bomberøyk. Her mener de å kunne bevise hva slags bomber som ble brukt mot sivile områder i byen Rafah i Gaza i juli 2014.

Foto: NTB scanpix

Her avslører ny teknologi hva slags bomber som ble brukt

Brutale regimer eller krigsherrer har stadig større grunn til å frykte at de kan bli avslørt. Aktivister, arkitekter og vitenskapsmenn tar i bruk satelittfoto, 3D-animasjoner, video og droner. Overgrep er vanskeligere og vanskeligere å skjule.

Av Jan Speed, i London

Satelittbilder av landsbyer, mobilvideoer og digitale analyser av branner bidrar til å avsløre omfanget av militærets overgrep i Myanmar. I Gaza gjøres bilder av støvskyer etter granatnedslag om til 3D-modeller for å avsløre hva slags bomber som brukes mot sivile.

Instituttet Forensic Architecture og Amnesty International går i bresjen for å ta i bruk den nye teknologien. Tusener av frivillige mobiliseres samtidig til å analysere satelittbilder eller hente ut informasjon fra håndskrevne rapporter eller sjekke hundretusener av meldinger på sosiale medier. Kort tid etter at større overgrep finner sted, kan de legge fram dokumentasjon på hendelsene.

20 personer arbeider i små klynger i et kontorlandskap i sør-London. Noen redigerer video, andre lager 3D-animasjoner, flere diskuterer presentasjon av funn, andre speider etter informasjon i bilder.

Eksperter fra ulike fag

Gruppene jobber med ulike menneskerettighetsprosjekter. Om nynazist-drap i Hellas, massegraver i Nord-Irak, drukning av migranter i Middelhavet, beduiners kamp om jord i Negev-ørken.

Noen granskinger diskuterer de åpent, andre er hemmelige.

– Vi tar utgangspunkt i voldsoffrenes synsvinkel, forteller professor Eyal Weizman.

Han er drivkraften bak Forensic

Architecture, et forskningsinstitutt tilknyttet Universitetet i London. Instituttet gjør oppdrag for både internasjonale menneskerettighetsgrupper, internasjonale domstoler og miljøvernere. Gruppen som driver overgrepssjakt består av menneskerettighetsjurister, arkitekter, filmskaperne, kunstnere og vitenskapsfolk.

Utfordrer statlig makt

– Tradisjonelt er det staten som gjør kriminalteknisk etterforskning og har et overtak i form av store kunnskapsressurser. Vi snur på det. Vi er borgere som ser på forbrytelser begått av stater. Vi fremskaffer bevis ved å utnytte nye teknikker og bruke kunnskapen til folk på bakken, sier Weizman.

– Dette er ikke nøytral vitenskap. Det er engasjert, aktivistisk kunnskap, fastslår han.

Instituttet analyserer menneskerettighetsbrudd og humanitær rett i tid og rom. De utvikler tredimensjonale modeller og interaktive kart for å presentere bevis og dokumentere. Målet er gjennom et stort og grundig materiale og klar bevisførsel å kunne

stille rettighetsforbrytere til ansvar.

Droner og sensorteknologi

Teamet bruker informasjon samlet ved bruk av mobilkameraer, droner, satellitter og sensorteknologi. Ved hjelp av lyd kan de for eksempel rekonstruere både rom og hendelser. Det har sett på konsekvenser av droneangrep for landsbyer i Somalia og Gaza; folkemord i Guatemala, samt gjort analyser av konsentrasjonsleirer og fengsler som Saydnaya utenfor Damaskus i Syria.

De utnytter sanntids-kilder. Før var man ofte avhengig av vitnemål og intervjuer gjort lang tid etter at hendelsen fant sted.

– Arbeid med å dokumentere overgrep har tradisjonelt bygget på vitne-

« Vår oppgave er å konfrontere statens usannheter, og avsløre falske nyheter. »

Eyal Weizman, professor og analytiker

Eyal Weizman, professor og analytiker.

Foto: Forensic Architecture

utsagn. Vi lytter også til ofrene, men i dag snakker ofrene til oss på forskjellige måter: Det kan være fotodokumentasjon, datasamlinger, lydopptak og video. Teknologi gjør at vi kan komme nærmere ofrene. Vi vil ikke at de snakker gjennom oss, men at vi har et samarbeid. Noen ganger er det organisasjoner som gir oss oppdrag, andre ganger er det ofrene selv som ber om hjelp, sier Eyal Weizman.

Bistår beduiner med bevis

Han trekker fram to eksempler: Irakiske sivilsamfunnsgrupper har fått opplæring til å dokumentere alt fra ødelagte bygninger til massegraver. De bruker en fototeknikk som gjør at instituttstaben raskt kan lage tredimensjonale modeller for å vise det som har skjedd.

Israelske myndigheter forsøker å forvise et beduin-samfunn fra Negevørkenen, noe som er omtalt i en rekke internasjonale medier. Beduinenes landsby al-Araqib er blitt rasert 124 ganger av israelsk politi. Forensic Architecture bistår beduingruppen med å dokumentere overgrep, i tillegg til å finne arkeologiske bevis for at beduinene har tilhørt dette området helt fra Det ottomanske rikets tid.

Kamp om sannhet

Deres undersøkelser finner ofte steder i soner utenfor statens effektive kontroll – i «frontier zones» – de lovløse kampområdene. Dette er steder der mektige stater kan utføre vold og benekte at de har gjort det.

– Vår oppgave er å konfrontere statens usannheter, og avsløre falske nyheter. Det pågår en intens kamp om sannheten der statlige aktører utøver vold og så benekter det de har gjort. Vi har flere ganger tvunget amerikanske styrker til å trekke tilbake påstander om at ikke sivile er blitt rammet av droneangrep; vi har bevist at israelske militære har løyet og vi har konfrontert Russland, sier Weizman.

Mens kriminaletterforskningen brukes som bevis i rettssaler, har ikke rettighetsgrupper alltid mulighet til å legge fram bevis i rettssaker.

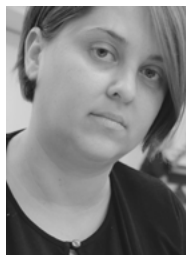
– Vi må finne alternative fora for å bringe etterforskningen fram i lyset. Derfor bruker vi media, internett, bøker og viser vårt arbeid på kunstutstillinger, sier Weizman.

Dekoder og analyserer

Den store internasjonale menneskerettighetsorganisasjonen Amnesty International har de senere årene satset stort på analyse av satellittbilder og de tar i bruk stadig mer teknologisk ekspertise.

Amnesty har hatt en dedikert stab til å analysere slike bilder. De har også hatt folk med militær bakgrunn for å analysere brukte patronhylser eller annet utstyr. Hensikten er å avsløre opphavssted eller hva slags bomber som er brukt mot sivile.

Da rohingya-krisen begynte å utspille seg i Myanmar og Bangladesh i fjor høst, sendte Amnesty tre krieforskere til området for å samle

Milena Marin, leder i Amnesty Decoders.

informasjon.

– Ingen slapp inn i Rakhine-området i Myanmar. Vi var avhengig av å samle nye og gamle satellittbilder, samt sensorbilder som viser hvor brannene oppsto og spredte seg, forteller Conor Fortune i Amnestys krise-respons-team.

Satellittbilder

– Flyktninger som kom til Bangladesh fortalte for eksempel hvor landsbyen deres lå og når den ble brent ned. Da kunne vi gå inn på satellittbildene og sjekke dette. Selv om vi ikke hadde tilgang til området, har vi kunnet bygge opp en solid sak med mye dokumentasjon. Vi vil at burmesiske militære offiserer skal kunne stilles til ansvar, sier Fortune.

I desember brukte organisasjonen satellittanalyser for å bevise at store leirer for internt fordrevne var blitt ryddet i Somalia.

– Noen ganger er det avgjørende å få ut informasjonen så raskt som mulig, sier Fortune.

Titusener av frivillige deltar

Fem universiteter rundt om i verden samarbeider med Amnesty for å verifisere og sjekke opphavet til bilder og videoer som viser brudd på menneskerettigheter. Titusener av frivillige bidrar.

– Studenter og eksperter på universitetene trår til på kort varsel, sier Fortune.

For to - tre år siden utga Amnesty

en rapport om myndighetenes ødeleggelser av landsbyer i Darfur-provinsen i Sudan, basert på en analyse av satellittbilder som dekket 3000 kvadratkilometer.

– Vi tenkte at det samme kunne gjelde hele området. Vi delte opp satellittbilder i deler og lærte folk hvordan de skulle identifisere en landsby. Gjennom analyse og sammenligning klarte vi å fortelle hva som hadde skjedd i hele området på 362 000 kvadratkilometer.

28600 frivillige dekodere fra 147 land deltok i arbeidet.

Oljesøl i Nigerdeltaet

I Nigerdeltaet gikk man fram på en annen måte for å dokumentere oljesøl. Oljeselskapene er blitt presset til å lage rapporter hver gang det skjer en oljelekkasje. Men disse er håndskrevne notater som er skannet inn og lagt på en nettsiden.

– Vi ba våre frivillige om å lese disse håndskrevne rapportene og hente ut relevant informasjon som kunne systematiseres. Samtidig analyserte vi bildene som var lagt ved. Dermed kunne vi oppskalere vårt arbeid raskt, sier Milena Marin, leder i Amnesty Decoders. Nærmere 3000 dokumenter og bilder ble gjennomgått.

Neste prosjekt for Amnestys frivillige er en analyse av twitter-meldinger for å spore trusler og overgrep mot kvinnelige politikere, journalister og andre som deltar i det offentlige ordskiftet. ■

32 Portrett

Høyre-mannen som taklet 23 paneldebatter på ei uke

– Det finnes ikke snarveier, sier utviklingsminister Nikolai Astrup. Han tror ikke arbeidsmengden som statsråd blir noe særlig større enn det han allerede er vant til.

Av Tor Aksel Bolle (tekst) og Espen Røst (foto)

– **S**eilt gjennom livet? Nikolai Astrup har hevet stemmen. Ikke mye, men merkbart. Det blå blikket er direkte. Og en anelse kvassere enn det var for et lite øyeblikk siden.

Kanskje var det den ferske utviklingsministerens vennlige og avslappede væremåte, hans tilbakelelte og rolige svar som gjorde at det litt flåsete spørsmålet «Du virker som du har seilt enkelt gjennom livet så langt?» ble stilt. Det var i alle fall et spørsmål som ikke stod på blokk. Samtidig var det ikke et helt urimelig spørsmål.

Nikolai Astrup tilhører jo en av Norges mer kjente familier, han er rik, ser godt ut, bor i villa på Bygdøy, og har hatt en karriérepil som har pekt rett opp siden han begynte å engasjere seg politisk. Det skjedde da han var 23 år. Og nå er han altså statsråd, før fylte 40.

– Jeg begynte å jobbe som 22-åring, som konsulent. Det var ikke uvanlig med 70-80 timers arbeidsuke. Det var ikke snakk om å gå hjem tidlig, for å si det sånn. Jeg har jobbet mye i mange år, kombinert en drøss med styreverv og politiske verv samtidig. Min erfaring er at hardt arbeid er det eneste som gir resultater. Det finnes ikke noen snarvei. Seilt gjennom livet? Nei, det har jeg ikke, sier han.

Håndhilste på 600

Gudmund Hernes sa i et intervju i Dagens Næringsliv at det blir mye blomster og nøkler den første dagen som statsråd, men at allerede på man-

dagen er blomstene visnet. Underforstått: den knallharde hverdagen kommer fort for en nyutnevnt minister.

På Nikolai Astrups kontor er det imidlertid ikke så mye som en vissne tulipan å se. Derimot kan vi se en svær, pappkasse fylt til randen med det statsråden har tatt med seg etter åtte år på Stortinget. Han har tydeligvis ikke hatt tid til å pakke ut ennå.

Ministeren har imidlertid klemte inn en halv time til Bistandsaktuelt, rett i etterkant av et møte med Islands utenriksminister og like før han haster avgårde til et gruppemøte i Høyres stortingsgruppe. Om to dager skal han på sin første tur som minister – til en utdanningskonferanse i Senegal. Han vedgår at den første drøye uka har vært «litt hektisk».

– I går tror jeg at jeg håndhilste på rundt 600 mennesker her i UD, sier Astrup.

– Det høres slitsomt ut?
– Overhodet ikke! Det var fint. Dette er jo folk jeg skal jobbe med.

– Men hvorfor ble du egentlig minister i det hele tatt – altså – hvorfor gjeninnførte dere utviklingsministerposten?

– Det er statsministeren som bestemmer hvilke statsrådsposter regjeringen skal bestå av, så det spørsmålet er bedre stilt til henne. Men jeg vet at statsministeren personlig er veldig engasjert i bærekraftsmålene. Hun har en viktig pådriverrolle i mange viktige internasjonale prosjekter, som for eksempel det globale partnerskapet for utdanning. Det å få en egen statsråd på utviklingsfeltet kan bidra til å gi mer synlighet nasjonalt og økt gjennomslag internasjonalt i arbeidet med bærekraftsmålene. Jeg mener det er en riktig prioritering at vi nå har en egen utviklingsminister, men jeg er vel rykende inhabil i det spørsmålet...

Bra start

I de krokete gangene i UD sies det at den nye utviklingsministeren har gjort et godt inntrykk. Han tar ting fort, er avslappet og omgjengelig.

HVEM?

Nikolai Astrup

AKTUELL: Nyutnevnt utviklingsminister.

BAKGRUNN:

39 år. Fra Oslo. Tidligere leder av Unge Høyre og Oslo Høyre. Ansvarlig redaktør av tidsskriftet Minerva 2001–2008. Stortingsrepresentant for Høyre fra 2009, har blant annet ledet Stortingets finanskomite. Har hatt en rekke styreverv.

«Virker seriøs og ambisiøs. Han har gode instinkter som kompenserer for manglende detaljkunnskaper», sier en UD-medarbeider.

Det vakte riktig nok en viss oppsikt, ja kanskje til og med bestyrrelse, da den nyutnevnte statsråden uanmeldt dukket opp i UD-kantina og slang seg ned på nærmeste ledige plass. Det har vært ministre som knapt har satt sin fot i kantina i løpet av hele sin periode, forsikrer kilden.

– Jeg fikk inntrykk av at det ikke var helt vanlig, ja. He-he. Men jeg må jo ha mat. Og det er så mange interessante, flinke folk her i UD at uansett hvor jeg setter meg så blir det en bra samtale, sier Astrup.

Folk har mye pent å si om denne mannen. «Omgjengelig», «sympatisk», «dyktig» er adjektiver om brukes av tidligere kollegaer og partifeller. En politisk journalist er mer direkte: «En flink, men døll vestkantfyr», er hans karakteristikk.

Astrup-slekta

Han er oppvokst på Røa. I et hjem med tre eldre og én yngre bror. Sønn av Vibeke og Eivind Astrup.

Selv om ministeren insisterer på at oppveksten hans, som var preget av mye friluftsliv, alpint og seiling, ikke var noe utenom det vanlige, så kommer han definitivt fra en uvanlig familie. Den dansk-norske Astrup-slekta kan i Norge spores tilbake til fogden Niels Astrup på Sunnmøre på 1600-tallet. En slekt som rommer et fargerikt mangfold av kunstnere, redere, en ukjent polarhelt, en NS-minister og to Zulu-misjonærer. Og mange dyktige forretningsfolk. En av dem er Nikolai Astrups far, som har tjent veldig mye penger på sine investeringselskaper.

Men hvorfor ble det politikk og ikke business på familiens nest yngste sønn? Han trekker litt på det.

– Hmm. Jeg ble tidlig samfunnsengasjert, satt i elevrådet og var redaktør av skoleavisa. At vi diskuterte mye politikk og samfunnsproblemer hjemme påvirket meg nok en del.

Vurderte et annet parti...

– Og det måtte vel bli Høyre?

– Jeg meldte meg jo inn i Unge Høyre som 18-åring. Men jeg var ikke aktiv. Første gang jeg stemte vurderte jeg faktisk et annet parti. Men så tenkte jeg meg om, og så ble det Høyre al-

Utviklingsminister Nikolai Astrup snakker mer enn gjerne om utviklingspolitikk. Han er mindre glad i fokuset på han selv, hans familie og på formuen hans.

«Akkurat den Arendalsuka var nok kanskje litt i overkant. Et par ganger ble jeg faktisk litt usikker på hvilken debatt jeg var i.»

Nikolai Astrup, utviklingsminister

likevel. Så opprørsk var jeg...

– Du vurderte vel ikke Rødt? Eller enda verre: Ap?

– Nei, nei. Men det blir feil hvis jeg sier det, altså.

– Som elev på Berg videregående sørget du for at skolen måtte avholde en uravstemning om deltagelsen i Operasjon Dagsverk. Hvorfor i all verden gjorde du det?

– Det stemmer, ja. Pengene skulle gå til jenters utdanning i Afghanistan. Men jeg var bekymret for at pengene skulle ende opp hos Taliban. Så jeg og en kamerat fikk presset gjennom en uravstemning. Jeg sendte også brev til UD, de svarte med en lang faks som konkluderte med at det var trygt å sende penger. Men den kjøpte jeg ikke helt.

– Det høres ut som du var en plage?

– Nja, det tror jeg ikke. Det var vel en periode hvor jeg nok kunne være litt kverulantisk. Men jeg tror lærerne satt pris på engasjementet. Og jeg er selvsagt for både jenters utdanning og Operasjon Dagsverk. Men jeg var

altså bekymret for at pengene skulle gå til våpen.

– Nå har du ansvaret for at 700-800 millioner kroner årlig blir brukt på en god måte i Afghanistan. Landet er korrupt og tidligere krigsherrer har masse makt. Hva ville utviklingsminister Astrup sagt til den unge «aktivisten» Astrup?

– Jeg ville sagt at han har et godt poeng. Det er uhyre krevende å gi bistand til land som Afghanistan, hvor det er penger og konflikt. Det er risiko for at penger havner på avveie i slike land. Vi prøver å sikre at pengene brukes godt. Men det er vrient, det er ikke noe å legge skjul på, sier Astrup.

23 debatter på en uke

Så følger en velformulert, om enn ganske forutsigbar, miniforesning hvor utviklingsministeren sveiper innom bistand til sårbare stater, refererer til notatet han nettopp har fått fra Norfund om hvor enormt viktig det er å bidra til arbeidsplasser i utviklingsland, og påpeker at Norge kan spille en betydelig rolle i verden hvis

vi prioriterer smart. Til slutt understreker han betydningen av å måle resultater og viktigheten av å fortsette å konsentrere norsk bistand om færre temaer og land.

– Er en mann som i fjor sommer deltok i 23 paneldebatter under Arendalsuka, som ifølge tidligere kollegaer er kjent for «å gape over for mye», den rette til å konsentrere noe som helst?

– Akkurat den Arendalsuka var nok kanskje litt i overkant. Et par ganger ble jeg faktisk litt usikker på hvilken debatt jeg var i. Men jeg kom meg gjennom. Jeg så på det som en mulighet til å presse meg selv til å lære mer. Utfordre meg selv. Jeg kan ofte gape over litt mye, men jeg sliter ikke med å prioritere politisk.

– Du liker å presse deg selv?

– Ja, det gjør jeg.

Seig

En venn og kollega i Høyre sier at Astrup er en *stayer*. En som gjør jobben uten å lage noe oppstyr. Som gjerne lar andre få oppmerksomhet og «i

motsetning til mange andre ikke er så opptatt av å skinne selv.» Han er en selvstendig tenker, absolutt ikke en «partikanin», sies det.

Den nyutnevnte utviklingsministeren forteller at interessen for utviklingspolitikk henger sammen med hans langvarige interesse for internasjonale spørsmål. En interesse som ble enda sterkere da han studerte internasjonale forhold ved prestisjeskolen London School of Economics (LSE) i London.

– Men har du noen gang vært i et utviklingsland?

– Jada. Jeg er ingen ekspert, men har lenge vært interessert i utviklings-spørsmål. Jeg hadde blant annet sommerjobb i WHO da jeg var 21. Jeg brukte tre måneder på å evaluerte to store bistandsprosjekter og dro på konferanse i Namibia. Ellers har jeg sittet seks år i Stortingets energi- og miljøkomite. Vi besøkte regnskogprosjekter i Brasil, Indonesia og i Tanzania.

– Du er gift med en dommerfullmektig og har tre små barn. Måtte det til noen runder i heimen før du

sa ja til jobben?

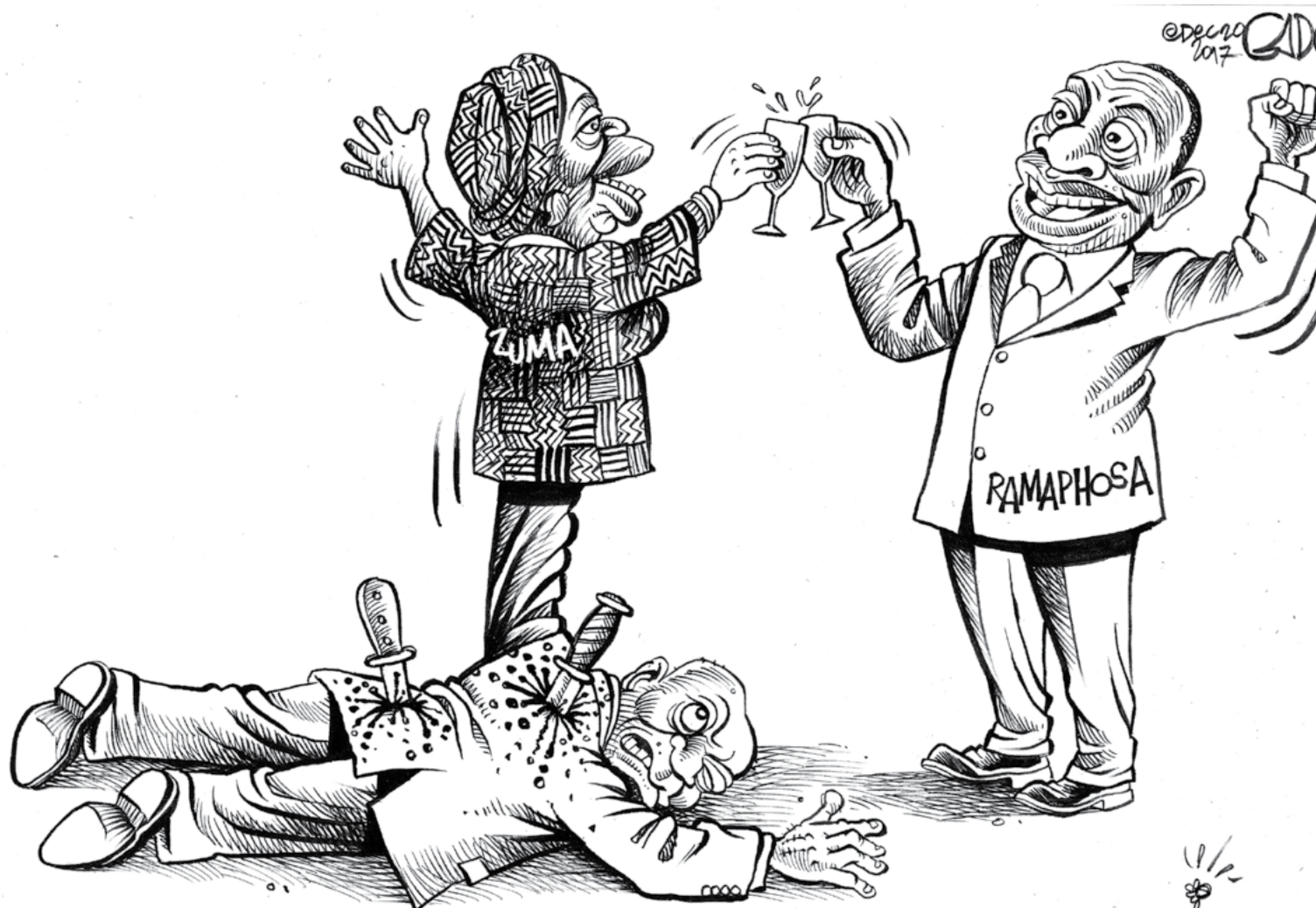
– Jeg sa til min kone at nå har Erna bedt om et møte, og det kan hende jeg blir bedt om å bli statsråd. Hva skal jeg svare, spurte jeg. Svar ja, sa hun. Uansett post, spurte jeg? Ja, sa hun. Så ble det den jobben med mest reising.

– Viktigere hvor du skal...

Da Astrup ble minister var mediene fulle av oppslag om at den rikeste på Stortinget redde verdens fattige. Han sier han forstår den tabloide tankegangen, men mener det er en avsporing.

– Fokus på min private økonomi kommer jevnlig, men jeg blir aldri helt vant til det. Jeg mener at det faktisk at jeg privat har stor økonomisk frihet ikke har noe å gjøre med den jobben jeg er satt til og kvaliteten på arbeidet jeg gjør. Jeg har nå en utrolig viktig jobb hvor det jeg og andre får til kan utgjøre en stor forskjell for veldig mange mennesker Det er det jeg fokuserer på. Personlig er jeg mest opptatt av hvor folk skal, ikke hvor de kommer fra. ■

34 Bakerst

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hva i all verden?

1 Hvem er dette?

2 Hvilket år ble Rwanda selvstendig?

3 Folkerepublikken Kina har 56 offisielt anerkjente folkegrupper. Hva heter den desidert største?

4 Hvem skrev musikalen «Evita» basert på Eva Perons livshistorie?

5 Vest-Sahara ligger inneklemt mellom to land (hvorav det ene landet mener området Vest-Sahara inngår i

eget territorium). Hvilke to land?

6 Hva heter hovedstaden i Nigeria?

7 Har Angola kystlinje?

8 I hvilket land ligger hovedkvarteret til Den afrikanske union?

9 Hvor var Jean-Claude Duvalier president?

10

10 Hva betyr «Homo sapiens» (forklart med to ord)?

11 Liberias nyvalgte president George Weah ble for en del år siden kåret til verdens beste utøver i en idrett. Hvilken?

12 Frankrike styrte en føderasjon av franske kolonier som de kalte Indokina. To byer var Indokinas hovedstad (i ulike perioder). Kan du nevne en av disse byene?

13 Hva het faren til Pakistans tidligere statsminister Benazir Bhutto?

14 Hvilken dato i februar kalles skuddårsdagen?

15 Regnes Tyrkia som en del av Asia?

16 I hvilket land hersket Røde Khmer?

17 Det snakkes mye om FNs bærekraftsmål. Hvor mange bærekraftsmål er det (hovedmål)?

18 I hvilket sosialt medium startet #Metoo-kampanjen?

19 Hva er tittelen på Terje Tvedts siste bok?

20 Er Mali større enn Frankrike?

EKSPERTNØTTER:

1 Hva het verdens første kvinnelige statsminister?

2 Zimbabwe har omsider fått en ny president. Hva heter han?

3 Hvor mange medlemsstater er det i Den afrikanske union?

15

NOO

STADIG FLERE FØLGER OSS PÅ FACEBOOK

* Antall følgere per 1. februar 2018.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Øyvind Eggen blir ny daglig leder i Regnskogfondet. 47-åringen har jobbet som utviklingsforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt, fagdirektør i Norad og i tankesmien Civita.

Jens Frølich Holte er utnevnt som statssekretær for utviklingsminister Nikolai Astrup. Han er utdannet siviløkonom. Han har tidligere vært statssekretær for EØS- og EU-ministeren og politisk rådgiver i Klima- og miljødepartementet (KLD).

Jenny Clemet von Tetzschner er engasjert som politisk rådgiver for utviklingsminister Nikolai Astrup. Tetzschner er utdannet jurist fra Universitetet i Oslo, er medlem av Oslo bystyre, og har erfaring fra ulike verv i Unge Høyre og Høyre.

Norge, ved FN-ambassadør **Tore Hattrem**, har tatt over presidentskapet i Unicefs internasjonale styre.

Hjalmar Bø blir ny generalsekretær i Digni. Bø har lang erfaring fra misjon og bistandsarbeid. Han har uterfaring fra Kina, og de siste åtte årene har han ledet utenlandsavdelingen i Norsk Luthersk Misjonssamband. Den nye generalsekretæren tiltrer til sommeren.

Morten H. Rørvik (44) er ansatt som ny avdelingsdirektør for stab, analyse og kommunikasjon i Fredskorpset. Rørvik har erfaring fra lederstillinger i privat og offentlig sektor. Han tiltrer til sommeren i forbindelse med flyttingen av Fredskorpset til Førde.

Tenker globalt

Vibecke Dixon og Jens Claussen starter nytt konsulentfirma. Think Global er navnet. Begge lang erfaring fra internasjonalt arbeid både som tidligere ansatte i FN, Norad og fra konsulentarbeid. De to er eiere, men har allerede 12 partnere med seg spredd rundt i verden. Vi fikk en prat med Vibecke Dixon

– Gratulerer med oppstarten. Hvorfor starter dere nytt firma?

– Takk! Vi har hatt lyst til å starte noe sammen i mange år fordi vi begge er fakta- og metodeorienterte og utfyller hverandre godt faglig. Nå hadde vi anledning og tidspunktet var riktig for oss begge. Vi mener markedet er godt for den kompetansen vi tilbyr.

– Og hva slags tjenester er det dere tilbyr?

Vi tilbyr fag- og bedriftsrådgivning, politiske og økonomiske analyser, utredninger og evalueringer. Vi har mange års erfaring fra ulike typer konsulentarbeid og tilsammen har vi et stort globalt nettverk. Våre partnere er spredd rundt i Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika, og er håndplukkede fagpersoner som vi har jobbet med tidligere og går godt for. Det gjør at vi kan kombinere høy faglig ekspertise med landkompetanse.

– Hvem er kundene?

– Vi holder oss i et marked vi kjenner godt og både Jens og jeg, og partnerne våre, tar med oss kunder til firmaet. Vi jobber både med privat næringsliv og offentlig bistand. Kundene er i hovedsak de multilaterale bankene, FN og det bilaterale systemet, og vi har også en del kunder fra næringslivet og private organisasjoner.

Aksel Nærstad har sluttet i Utviklingsfondet etter 21 år. Han har siden dannelsen

av More and Better Network i 2003 vært en av to ledere for det globale nettverket som har ca 120 medlemsorganisasjoner globalt. Han kommer til å bruke mesteparten av sin tid på dette nettverket framover.

Solbjørg Sjøveian har begynt som leder av Seksjon for forskning, innovasjon og høyere

utdanning i Norad. Hun er utdannet siviløkonom. I 2011 startet Sjøveian i avdeling for sivilt samfunn. Sjøveian har også arbeidet som konsulent i revisjonsfirma, og som økonomisjef og programansvarlig i bistandsorganisasjoner.

Mina Gerhardsen har tiltrådt som leder av Kommunikasjonsavdelingen i Norad. Hun kommer

fra jobben som generalsekretær i Actis, en paraplyorganisasjon på rusfeltet. Hun har blant annet bakgrunn som journalist, informasjonsmedarbeider i Røde Kors og statssekretær. Gerhardsen overtar stillingen etter **Eva Bratholm**, som tar fatt på andre oppgaver i Norad.

Fredrikke Kilander har begynt som underdirektør ved Seksjon for styrking av sivilt samfunn i Norad. Kilander har hovedfag i sammenlignende politikk fra Universitetet i Bergen. I 2012 startet hun som seniorrådgiver i Norad ved Avdeling for sivilt samfunn.

PERSPEKTIVQUIZ

7. februar, 6. mars, 4. april, 2. mai og 6. juni klokken 18.00

Laboratoriet
nye Kulturhuset, Youngs gate 6

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Espen Røst

espenrost@gmail.com

Nina Bull Jørgensen

nbjorgensen@gmail.com

Martin Skjæraasen

martin.skjaeraasen@gmail.com

Administrasjon:

Ragnhild Eitungjerde Høyvik
Ba-Musa Ceesay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

6. februar 2018

Opplag denne utgaven:

19 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka

23. mars 2018.

Karate ble redningen for Mana Mandlekar (23), som kommer fra en liten lutfattig landsby i India. Hun har fått masse selvtillit og sørget for at jentene i landsbyen ikke lenger trakasseres.

Foto: Mujeeb Faruqi / HT Photo

Indisk «Karate Girl»:

– Jeg bare ga han en på trynet

– Jeg holdt han i skjortekraven og lot han få smake knyttneven min. Så tok jeg et høyt spark og traff han i ansiktet en gang til, så han falt i bakken. Han har ikke plaget meg siden, sier 23 år gamle Mana Mandlekar. **Av Nina Bull Jørgensen**

Den unge indiske kvinnen ler hjertelig når hun forteller om hendelsen for åtte år siden. En hendelse som forandret ikke bare hennes liv, men også livet til mange av hennes medsøstre i den lille landsbyen Alumpur, i delstaten Madhya Pradesh.

På den tiden det skjedde var livet alt annet enn morsomt for 15-åringen Mana.

– Det var alltid noen gutter som ertet og trakasserte meg og venninnene mine på skoleveien. Det hadde ikke noe å si hvordan ei jente så ut eller hvor smart hun var. De plaget henne uansett.

Da Mana begynte på ungdomsskolen håpet hun at trakasseringen ville ta slutt, men det bare fortsatte.

– Jeg tenkte: «Det MÅ finnes en måte å bli kvitt plageåndene, en måte å slå tilbake...»

Det går en humpete landevei dit, men det er ingen veier i selve landsbyen. De cirka tusen innbyggerne bor i skur og jordhytter. Og det fins heller ingen elektrisitet, ingen steder du kan lade mobilen, forteller Mana.

Her har hun bodd hele livet sitt,

sammen med moren, en bevegelseshemmet far og sju søsken.

Unnslapp barneekteskap

– Da jeg var 15 år og gikk i 9. klasse tvang foreldrene mine meg inn i en forlovelse. Jeg protesterte og kjempet imot.

Mana ble fysisk syk av tanken på å skulle gifte seg. Hun klarte ikke lenger å konsentrere seg på skolen, og en dag brøt hun sammen. Læreren måtte kjøre henne hjem.

– Da foreldrene mine tok meg til legen, skjønte de alvorret.

Legen sa: «Hun er så nedkjørt og stresset at hun kanskje ikke overlever dette.»

Da lot foreldrene henne slippe barnebryllupet. Og hun fikk fortsette på skolen.

Svart belte og kjendis

Det er mer enn tusen øyne og ører i salen. Det knipses og blitzes. Og minst tjue tv-kameraer peker mot henne. Hun går opp på talerstolen. Stemmen er klar og tydelig. Ikke et snev av nervøsitet. Stående applaus, latter, anerkjennende nikk.

Så setter hun seg på scenen ved siden av Sachin Tendulkar. Ingen ringere. For de som ikke er bevandret i cricket: Han er større enn Ronaldo og Messi. Til sammen.

Og det er *han* som spør Mana om å få ta en selfie med henne...

– Jeg har en drøm, sier Tendulkar når det er hans tur bak mikrofonen.

– Det er at hver eneste jente, uansett hvor hun er i verden, får muligheten til å følge sin drøm. Og det er hennes foreldre som bør gi henne plattformen til å gjøre det...

Mana lytter.

«Det går ikke, du er jente»

Bistandsaktuelt møter Mana i New Delhi, på FN-dagen for jenters rettigheter. Arrangementet er i regi av Unicef India, og årets tema er *The Role of Sports in the Empowerment of Girls* – hvordan kan sport bidra til å styrke jenters stilling i samfunnet?

Åtte år er gått siden den fortvilede unge jenta, fra laveste kaste i en lutfattig indisk landsby, så vidt unnslapp barneekteskap. I dag har hun svart belte i karate. Hun driver sitt eget karatesenter for jenter i landsbyen. Og hun er inne i sitt siste studieår på college, snart den stolte innehaver av en mester.

– *Hvor tøff var veien hit?*

– Jeg ble diskriminert på mange nivåer. Først fordi jeg var jente. Så på grunn av kastesystemet. Det er så mye diskriminering at folk fra min

kaste ikke en gang får gå inn i templene. Da jeg ville sykle, sa de: «Du kan ikke sykle.» Da jeg ville gå med jeans, sa de: «Nei!». Og da jeg ville begynne med karate, sa alle: «Det går ikke, du er jente».

«Flying kicks»

– *Hvordan fikk du ideen til å begynne med karate?*

– Da jeg begynte på ungdomsskolen i en landsby tolv kilometer unna, møtte jeg en lærer som underviste karate. Og da jeg så hans *flying kicks*, tenkte jeg: «Det vil jeg også få til!».

Karate er en av de meste populære idrettene i regionen hun kommer fra, forteller Mana. Men det var ingen jenter som drev med karate. Hun var den første.

– *Hvordan reagerte foreldrene dine?*

– Først var de skeptiske. Men etterhvert var de faktisk glade og stolte av meg, spesielt etter hendelsen der en gutt i nabolaget angrep meg.

Vi er tilbake der vi startet denne historien:

– Jeg slo og sparket tilbake, og la gutten i bakken. Alle i landsbyen fikk høre om det. Og det sto til og med i avisa. Plutselig ville alle at døtrene deres skulle bli som meg. Det ga meg masse selvtillit, sier Mana.

– En av journalistene spurte: «Hva om det hadde være flere gutter?» «Da hadde jeg banket opp alle sammen», svarte jeg. ■